

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

Kamila Zapletálková

ANALÝZA VÝVOJE POLITICKÉ UDÁLOSTI V MÉDIÍCH

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s pomocí odborné literatury.

V Olomouci 12. května 2010

.....

Děkuji PhDr. Soně Schneiderové, Ph.D. za vedení diplomové práce, poskytnutí studijní literatury a za ochotu při řešení odborných problémů.

OBSAH

Úvod	6
1. Teoretická východiska	7
1.1. Diskurz	7
1.1.1. Mediální diskurz	10
1.1.2. Politický diskurz	12
1.1.2.1. Mediovaný politický diskurz	13
1.2. Kritická analýza diskurzu	16
1.2.1. Interpretace vztahu mezi textem a interakcí procesů jeho produkce a interpretace	18
1.2.1.1. Presupozice	22
1.2.1.2. Mluvní akty	22
1.2.2. Vysvětlení vztahů mezi interakcí a sociálním kontextem	22
1.2.3. Lingvistická analýza textu	23
1.2.3.1. Způsob zobrazování mediálního diskurzu	24
2. Kontext analyzované politické události	25
2.1. Evropská unie	25
2.1.1. Vývoj Evropské unie	25
2.1.2. Členové Evropské unie, vstup České republiky do EU	25
2.2. Lisabonská smlouva	27
2.2.1. Vývoj Lisabonské smlouvy	27
2.2.2. Charakteristika Lisabonské smlouvy, Listina základních práv	27
2.2.3. Ratifikace Lisabonské smlouvy členskými státy EU a Českou republikou	28
2.2.4. Výjimka z Listiny základních práv EU	29
2.3. Aktéři politické události	30
2.4. Analyzovaná média	31
3. Analýza	32
3.1. Situační a jazykový kontext události v médiích	32
3.1.1. Radiožurnál	33
3.1.2. Česká televize vs. Nova	34
3.1.3. Internetový zpravodajský portál iDnes.cz	36
3.1.4. Mladá fronta Dnes vs. Právo	36

3.1.5. Hospodářské a Lidové noviny	37
3.2. Zpracování vybraného citátu v médiích	40
3.3. Označení jevu jako vyjádření postoje k němu, sociokulturní kontext	43
3.3.1. Internetový zpravodajský portál iDnes.cz	43
3.3.2. Deník Právo	49
3.3.3. Deník Mladá fronta Dnes	55
3.4. Srovnání lingvistického a sociokulturního kontextu ve vybraných médiích	58
3.4.1. iDnes.cz vs. Právo vs. Mladá fronta Dnes	58
3.5. Srovnání titulků ve vybraných médiích	63
3.5.1. Označení požadavku prezidenta na výjimku z Listiny základních práv EU	66
Závěr	68
Anotace	71
Literatura	72
Internetové odkazy	73
Citované materiály	74

Úvod

Média jsou každodenní součástí našeho života a události v nich prezentované se dotýkají různých oblastí společnosti a kultury, ve které žijeme. Samotný text je podmínován událostmi ve společnosti, zároveň se však podílí na vytváření okolního světa. Tento předpoklad je nadmíru využíván v prezentaci politických událostí. Média využívají jednak informace, které získaly vlastní redakční činností, jednak zpracovávají informace, které přebírají z nejrůznějších zdrojů.¹ Ne všechna média usilují striktně o zachování objektivitu podaných informací. Často doplňují informace o hodnotící komentáře, které mohou ovlivňovat čtenáře, a tím formovat jejich názor na svět. Při prezentaci událostí se masmédia sama rozhodují, kterou informaci zveřejní a kterou naopak vyloučí, popř. odsunou do pozadí.² Často přistupují i k úpravě citací a prohlášení, a tím modifikují význam výpovědí.

V naší práci se zaměříme na jednu politickou událost, konkrétně na vývoj ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice, a pokusíme se osvětlit, jak je prezentována v některých médiích. Budeme se snažit objasnit jazykový i sociokulturní kontext. Zaměříme se nejdříve na to, jak byla prezentována informace ohledně požadavku prezidenta republiky na výjimku z Listiny základních práv EU, a to ve všech zkoumaných médiích. Ve vybraných médiích se poté soustředíme na to, jak byl požadavek prezidenta na výjimku z Listiny označován a jak tato média prezentovala některá prohlášení politiků domácí scény. Pokusíme se také o analýzu titulků v těchto médiích. Teoreticky budeme vycházet z kritické analýzy diskurzu Normana Fairclougha.

Pro naši analýzu jsme zvolili textový materiál z následujících médií: rozhlasové stanice Radiožurnálu, televizního zpravodajství ČT 1 a Nova, internetového zpravodajského portálu iDnes.cz, tisku Mladá fronta Dnes, Právo, Hospodářských a Lidových novin. V důkladnější analýze jsme se zaměřili na internetový zpravodajský portál iDnes. cz a tisk Mladá fronta Dnes a Právo. Převážnou většinu dat jsme získali z počítačové databáze Anopress.

---

¹ Bartošek, J.: „Nosiče persvazivních sdělení v politickém diskurzu.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005, s. 22.

² Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 4.

1. Teoretická východiska

1.1. Diskurz

Termín *diskurz* není jednotně pojímáný. Problematiku diskurzu zkoumají badatelé nejrozumnějších oborů, které se zabývají člověkem a jeho interakcí se společností, např. psychologové, sociologové, lingvisté, etnometodologové atd. Různá pojetí diskurzu však mají následující společné rysy: schopnost přenosu informací, koherence, situačnost, intertextovost a institucionálnost.³

Nejednotný přístup se objevuje také ve vztahu termínů diskurz a *text*. Termíny mohou být chápány jako synonyma, nebo pojem diskurz může být nadřazen pojmu text. Často je text spojován s termínem *langue* a s projevy psanými, diskurz s termínem *parole* a s projevy mluvenými.⁴

Není možné uvést pouze jednu definici pojmu diskurz. Samotné slovo vzniklo z latinského slova *discurrere*, což znamená rozbíhat se, promlouvati, mluvit. Zatímco například pro řecké sofisty znamenal pojem diskurz umění disputovat, Sókrates si pod ním představoval zkoumání pojmu.⁵ Teorii diskurzu rozpracoval ve 20. st. představitel strukturalismu a postmoderní filozofie, tzv. nového historismu, Michael Foucault. Podle něho jsme schopni poznat svět pouze pomocí systému symbolů, které jsou společensky podmíněné. Tento systém symbolů nazývá tzv. symbolickým řádem, který se realizuje v diskurzech. Diskurzy jsou tedy produkty, které odrážejí organizaci určité společnosti.⁶ Ve svém díle *Archeologie vědění* (1969) definoval diskurz jako „skupinu výpovědí, jež patří do jediného systému formace, jako např. klinický diskurz, ekonomický diskurz, diskurz historie přírodních věd, diskurz psychiatrie“.⁷ Řízením diskurzivní praxe se M. Foucault dále zabývá ve svém spisu „Řád diskurzu“ (1971).⁸

Pro naši potřebu analýzy diskurzu jako předmětu lingvistického zkoumání budeme diskurz chápat jako: „obsahově, tematicky a jazykově vymezenou, sociálně institucionalizovanou a situačně zasazenou formu textu“.⁹ Jednoduše řečeno definicí finského

³ Hoffmannová, J.: *Stylistika a ... Současná situace stylistiky*. Praha 1997, s. 8.

⁴ Tárníková, J.: *From Text to Texture: an introduction to processing strategies*. Olomouc 2002, s. 19.

⁵ *Velký sociologický slovník*. Praha 1996, s. 213.

⁶ Čmejrková, S. – Hoffmannová, J.: *Jazyk, média, politika*. Praha 2003, s. 19.

⁷ Cit. podle Peprník, M.: *Směry literární interpretace XX. století: (texty a komentáře)*. Olomouc 2004, s. 238.

⁸ Peprník, M.: *Směry literární interpretace XX. století: (texty a komentáře)*. Olomouc 2004, s. 238.

⁹ Čmejrková, S. – Hoffmannová, J.: *Jazyk, média, politika*. Praha 2003, s. 18.

profesora lingvistiky Nilse Erika Enkvista, diskurz je spojením textu a jeho situačního kontextu.¹⁰

Především budeme vycházet z vymezení pojmu diskurz, jak ho podal britský lingvista a představitel kritické analýzy diskurzu Norman Fairclough (1941). Ten chápe diskurz jako jazyk v interakci se sociální praxí, která je předurčena společenskými strukturami.¹¹ To znamená, že jazyk je součástí společnosti a je jedním ze sociálních procesů, které jsou podmíněny strukturou společnosti. Jazykové jevy jsou sociální v tom smyslu, že ať lidé mluví, poslouchají, píší nebo čtou, vždy se tyto činnosti vztahují ke společenským konvencím. Všichni lidé navíc nevyrůstají ve stejném sociálním prostředí, a tak jejich chování je určováno jinými společenskými vztahy. Jazyk tedy není pouze odrazem společenských procesů, nýbrž je jejich součástí¹² a podílí se na jejich průběhu.

Jak již bylo řečeno, diskurz může být chápán v rámci teorie Ferdinanda de Saussura jako reprezentace parole, tedy řeči jako realizace jazykového systému langue.¹³ Toto pojetí Norman Fairclough zavrhuje, neboť podle Ferdinanda de Saussura je parole záležitostí individuální volby člověka a neexistuje zde podmíněnost společenskými zřízeními. Sociolingvisté tuto teorii rozvinuli, parole se podle nich mění v závislosti na tom, v jakých společenských pozicích se člověk v určitou dobu nachází.¹⁴

Vztah textu a diskurzu není přesně definovatelný. Pro naši analýzu bude podstatné, jak termín text ve vztahu k diskurzu vymezuje Norman Fairclough. Ten používá slovo text jako psaný přepis toho, co bylo řečeno. Proces společenské interakce zahrnuje „produkci“ a „interpretaci“. Text vzniká v procesu produkce, ale zároveň je zdrojem pro interpretační proces. Zatímco diskurz se vztahuje k celému společenskému procesu, text je pouze jeho produktem.¹⁵ Tyto společenské předpoklady produkce a interpretace, na základě kterých jsou texty vytvářeny a interpretovány, se vztahují ke třem úrovním sociální organizace: sociální situaci, sociální instituci a společnosti jako celku. Sociální situací je myšleno prostředí, ve kterém se diskurz bezprostředně odehrává. Sociální instituce dotváří širší kontext pro danou situaci a diskurz. Pro znázornění diskurzu ve vztahu k textu, interakci a kontextu uveďme Faircloughovu tabulku:

---

¹⁰ Tárníková, J.: *From Text to Texture: an introduction to processing strategies*. Olomouc 2002, s. 20.

¹¹ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 17.

„[L]anguage as social practice determined by social structures.“

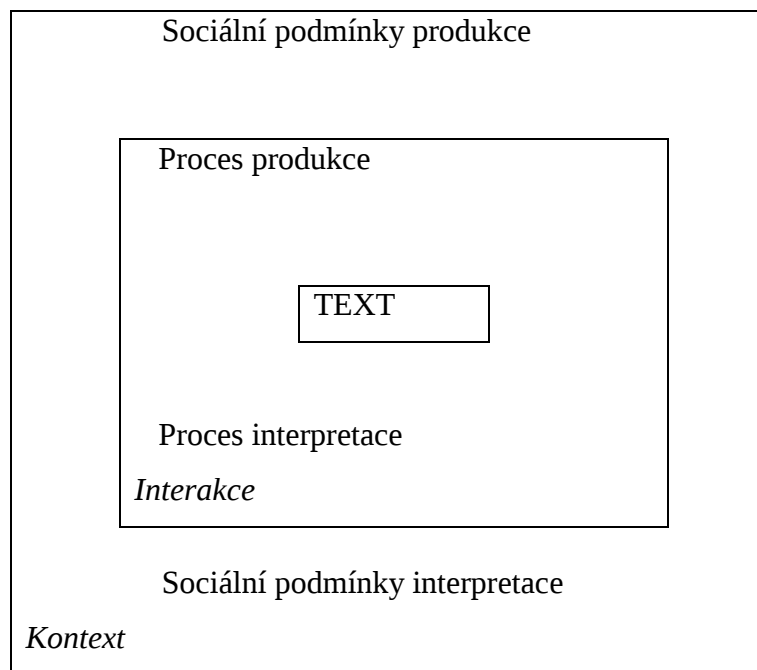
¹² Tamtéž, s. 22-24.

¹³ Lotko, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc 2003, s. 86.

¹⁴ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 20-21.

¹⁵ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 24.

„A text is a product rather than a process – a product of the process of text production.“

Pokud tedy podle Normana Fairclougha chceme sledovat jazyk jako diskurz a formu sociální praxe, nesmíme analyzovat samotný text, ani proces jeho produkce a interpretace, nýbrž vztah mezi textem, interakcí mezi společnostmi a procesy produkce a interpretace a kontextem.¹⁶

Norman Fairclough používá termín Michaela Foucaulta, *řády diskurzu*, pro označení skrytých konvencí, které předurčují diskurz a shlukují se do sítí.¹⁷ Tyto konvence a řády diskurzu navíc zahrnují konkrétní ideologie. Tím, jak se mění v čase vztahy síly v rámci sociálních institucí a společnosti, mění se i struktura diskurzů v rámci daného řádu diskurzu. Silou se v tomto kontextu myslí schopnost řídit řády diskurzu, přičemž jeden aspekt takové kontroly je ideologický. Měl by zajistit, aby řády diskurzu byly navzájem ideologicky v souladu.¹⁸

¹⁶ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 25-26.

¹⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁸ Tamtéž, s. 30.

1.1.1. Mediální diskurz

Jelikož se budeme zabývat mediálním diskurzem, je důležité položit si otázku, co je specifického na komunikaci v masmédiích, která je odlišná od ostatních druhů komunikace. Prvním podstatným faktorem je čas a prostor. Doba a místo produkce masmediálního textu se liší od doby a místa, kdy ho publikum čte, poslouchá nebo vnímá. Příjemci textu si dnes sami mohou rozhodnout místo a čas, kdy si text přečtou nebo poslechnou.¹⁹

Norman Fairclough uvádí pro znázornění rozdílu mezi masmediální a jinou komunikací konzultaci u lékaře. Oba účastníci komunikace, tedy lékař a pacient, jsou obvykle ve stejný čas na stejném místě.²⁰ Na stejném místě nejsou moderátoři televizního či rozhlasového vysílání a posluchači či diváci, časový parametr je obvykle u přímých přenosů shodný. Pokud se však o přímý přenos nejedná, nedochází ke shodě ani z časového hlediska, neboť většina pořadů je natáčena v předstihu. Norman Fairclough poukazuje na fakt, že tento rys časového a prostorového zasazení znamená, že komunikativní událost v masmédiích je spíše řetězcem komunikativních událostí, které v závěru vytvoří daný pořad.

Důležitým faktorem je, že masmédia zprostředkovávají styk veřejné a soukromé sféry. Mediální pořady jsou vytvářeny veřejnou sférou a převážná část jejich materiálů pochází z veřejné oblasti (např. politické události). Příjemci textu, tedy čtenáři a posluchači, patří do sféry soukromé. Nejčastěji se jedná o domácnosti rodin. Média mají také veliký vliv na utváření vztahů mezi veřejným a soukromým životem a institucemi. Pro sblížení veřejné a soukromé sféry byl vytvořen komunikativní styl, který se přizpůsobuje potřebám života lidí. Vznikl jazyk, který se v různém rozsahu a různým způsobem uzpůsobuje neformálnímu, konverzačnímu jazyku.²¹

Komunikace v masmédiích se dále odlišuje od ostatních druhů komunikací používáním technologií, které umožňují zachování komunikace, která proběhla na určitém místě v určitém čase, v nezměněné reprodukovatelné formě. Norman Fairclough opět poukazuje na lékařskou konzultaci a komunikaci lékaře a pacienta. Přestože si i lékař dělá záznamy rozhovoru se svým pacientem, cílem těchto poznámek není rekonstruovat celou konzultaci s pacientem. Cílem televizních pořadů je uchovat danou komunikaci za účelem jejího opětovného použití v jakémkoli časovém a prostorovém zasazení třeba i v jiném kontextu.²²

---

¹⁹ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 35-36.

²⁰ Tamtéž, s. 35-36.

²¹ Tamtéž, s. 37-38.

²² Tamtéž, s. 38.

Existují různé typy médií, které využívají odlišný kanál komunikace a různé technologie. Tyto rozdíly v kanálu a v používaných technologiích hrají důležitou roli v tom, jak jednotlivá média působí na publikum. Z tohoto pohledu je například tisk méně osobní než rozhlas či televize, protože nám nezprostředkovává vizuální obraz. Technologie televize umožňuje zachování iluze okamžitosti, ačkoliv byl pořad předtočen.²³

Dalším podstatným rysem masmediální komunikace je existence masového publika. V dnešní době je tisk, rozhlasové či televizní vysílání přístupné až na výjimky všem. Důležitou skutečností je, že publikum nemůže přímo ovlivňovat komunikaci, a to v tom smyslu, jak ji například ovlivňuje pacient, když hovoří s lékařem. Příslušníci mediálního publika pouze čtou, dívají se nebo poslouchají.²⁴ V rozhlasu se však stále častěji objevují pořady, do kterých přispívají sami posluchači. Ve většině případů však média postrádají od publika jakoukoliv zpětnou vazbu. Důsledkem je, že každé médium si konstruuje 'ideální' publikum na základě odhadů reakcí čtenářů či posluchačů, které vyplývají z často nepřímých důkazů.²⁵

S používáním jazyka obecně a s různými typy diskurzů souvisí faktor moci. Tento faktor hraje důležitou roli v tom smyslu, že vlivní účastníci komunikace kontrolují a nějakým způsobem omezují příspěvky účastníků komunikace, kteří sami takovou moc nemají. Na pozici moci může mít vliv také obsah toho, co je řečeno nebo uděláno, nebo sociální a pracovní pozice.²⁶ V případě masmédií mluvíme o tzv. skryté moci.²⁷ Skryté z toho důvodu, že povaha týkající se mocenských vztahů v médiích není zcela jasná. Tato povaha je dána především právem výrobců, kteří rozhodují, co je zahrnuto, co vyloučeno, jak jsou události prezentovány, a dokonce staví do určité pozice čtenáře či posluchače.

S faktorem moci souvisí ekonomika a politika, které hrají v médiích důležitou úlohu. Tisk a komerční vysílání se jako ziskové organizace snaží dosáhnout úspěchu získáním co nejširšího publika za co nejnižší náklady. Mediální texty a programy jsou z tohoto pohledu pouze kulturním zbožím a jsou otevřené komerčním tlakům. Na základě toho je ovlivněn jak obsah mediálních textů, tak jejich styl.²⁸ Velký vliv na mediální produkci má také politická ideologie. Mediální texty přispívají k reprodukci sociálních vztahů nadvlády.

---

²³ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 38-39.

²⁴ Tamtéž, s. 40.

²⁵ Tamtéž, s. 40.

²⁶ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 46.

²⁷ Tamtéž, s. 49.

“[H]idden power.”

²⁸ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 42-43.

Reprezentace politické ideologie je v textech vesměs vyjádřena implicitně a je zakotvena ve způsobech užívání jazyka, který přejímají reportéři a publikum. Podle Normana Fairclougha bychom měli rozlišovat mezi ideologickými aspekty diskurzu a přesvědčivými aspekty diskurzu. Oba tyto aspekty jsou politické, ale zatímco např. dokumentární pořad si osvojí určitý úhel pohledu na své téma a použije rétorické prostředky, aby k tomuto pohledu přesvědčilo také své diváky, ideologie nejsou osvojovány, ale jsou brány jako samozřejmé pozadí mezi reportérem a dalšími stranami a publikem, aniž by využívalo rétorických prostředků.²⁹

Ačkoliv tedy média vytváří vlivný ideologický aparát, není možné tvrdit, že ve velkém měřítku podléhají otevřené politické manipulaci. Koncept ideologie v sobě často zahrnuje zkreslení, falešné vědomí a manipulaci pravdy související s upřednostňováním určitých zájmů.³⁰ Podle Normana Fairclougha by měl být mediální diskurz považován za prostor, ve kterém se odehrávají komplexní a často protichůdné procesy, včetně těch ideologických. Ideologie by neměla být striktně považována jako konstantní a očekávatelná součást mediálního diskurzu.³¹ Ačkoliv tedy mediální texty fungují ideologicky v rámci společenské kontroly a reprodukce, jsou také kulturními produkty a mají funkci zábavnou a informativní.³² Při analýze mediálního diskurzu bychom měli vzít v úvahu také širší sociokulturní kontext, neboť ten utváří samotný diskurz a naopak je diskurzem ovlivňován.³³

1.1.2. Politický diskurz

Předmětem naší analýzy bude politický diskurz v médiích. Norman Fairclough prezentuje ve spojení s politickým diskurzem některá pozorování francouzského sociologa Pierra Bourdieua. Podle něho je diskurz, který je vytvářen profesionálními politiky, dvojité determinován.³⁴ Na jedné straně je ustanovován svou pozicí v poli politiky, na druhé straně je ovlivňován svým vztahem ke světu vně politiky, obzvláště pak životy lidí, které politici reprezentují. Politický diskurz podle něho reprodukuje nebo pozměňuje okolní svět tím, že

---

²⁹ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 44-45.

³⁰ Tamtéž, s. 45-47.

³¹ Tamtéž, s. 45-47.

“My view is that media discourse should be regarded as the site of complex and often contradictory processes, including ideological processes. Ideology should not be seen as a constant and predictable presence in all media discourse by definition.”

³² Tamtéž, s. 47-48.

³³ Tamtéž, s. 50.

³⁴ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 182.

“[D]oubly determined.”

reprodukuje nebo mění to, jak lidé tento svět vidí. Mění okolní svět v rámci změn sociálních vrstev. Bourdieu popisuje politický diskurz jako pole vnitřního a vnějšího boje. Vnitřního boje za účelem vytvoření a udržení souvislého politického diskurzu uvnitř politických diskurzů již existujících. Vnějšího boje za účelem vytvoření politické veřejnosti, která bude pro politický diskurz zdrojem podpory a důvěry.³⁵

Různé typy politického diskurzu jsou v diskurzivní praxi, oblastech masmediálního diskurzu a v oblastech dalších diskurzů různě distribuovány. Vstupují do intertextuálních řetězců a následkem toho podléhají nejrůznějším změnám. Některé typy politického diskurzu vstupují do nejrůznějších mediálních oblastí. Například projev významného politika v televizní debatě se stane hlavním tématem tisku a televizního či rozhlasového zpravodajství. Medializovaná politická událost často sama vytváří hlavní politickou zprávu.³⁶

Měli bychom si uvědomit, že politici využívají hodnoty a myšlenky svého všedního diskurzu. Ty se potom stávají součástí jejich veřejných projevů a politického diskurzu. V politickém diskurzu tedy existuje napětí mezi diskurzem, který je řízený institucionálně, a diskurzem, který institucionálně řízený není.³⁷ K politickému diskurzu patří různé druhy strategií, například používání eufemismů, různých prostředků úniku a výmluv a prostředků persvase. Politici se snaží špatné zprávy občanům strategicky formulovat takovým způsobem, aby vzbudily co nejmenší negativní ohlas publika.³⁸

Pro analýzu politického diskurzu je důležitá úzká spojitost jazyka s kulturou, která souvisí s praxí politiky v určité společnosti.³⁹

1.1.2.1. Mediovaný politický diskurz

Mediovaný politický diskurz představuje politický diskurz, který je nějakým způsobem upraven médií. Cílem masmédií je jednak publikum informovat, jednak média využívají různých prostředků k tomu, aby publiku zprostředkovala politický diskurz zábavnou formou. Hlavním rysem mediovaného diskurzu je napětí mezi tradičními praktikami politického diskurzu a praktikami médií.⁴⁰ V současné době je převážná většina politického diskurzu mediovaná. Tradiční žánry politiky, jako např. parlamentní debaty, mezinárodní

---

³⁵ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 182-184.

³⁶ Tamtéž, s. 197-198.

³⁷ Chilton, P. A. – Schäffner, Ch.: *Politics as Text and Talk: analytic approaches to political discourse*. Amsterdam 2002, s. 7.

³⁸ Tamtéž, s. 13-14.

³⁹ Tamtéž, s. 8.

⁴⁰ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 191.

konference či konference stran, jsou v médiích upravovány do žánrů, jako např. zprávy, politické debaty apod.⁴¹

Norman Fairclough uvádí mezi kategoriemi zástupců, kteří mohou vystupovat v mediovaném politickém diskurzu, například politické zpravodaje (žurnalisty, televizní a rozhlasové moderátory), politiky, specialisty, jako např. politology a experty různých odvětví sociální politiky atd., a příslušníky veřejné sféry.⁴²

Vztah představitelů diskurzu a samotného diskurzu není jednoduchý. Vztah mezi diskurzy, politickými stranami a pozicemi a tendencemi uvnitř politických stran se mění. Skupiny a jedinci mění svůj diskurz v reakci na změny v politickém poli. Je však důležité, aby si zachovali své postoje.⁴³ Jak už bylo řečeno, mezi řády diskurzů profesionální politiky a médiu existuje napětí. Další pomezí se vyskytuje např. mezi politickým diskurzem a diskurzem vlády, konkrétně státu a administrativy. Důležitá je také hranice mezi mediovaným politickým diskurzem a akademickým diskurzem jako diskurzem akademických pracovníků zabývajících se politikou.

Politická interview nejsou soukromou konverzací, nýbrž jsou vždy orientována směrem k publiku. Moderátor či reportér v tomto případě reprezentuje stranu občanů.⁴⁴

Masmédia často odlišně pojímají jednotlivé události a tím je zkreslují. Časté jsou prostředky persvaze, kterou budeme chápat spolu s H. W. Simonsem jako „lidskou komunikaci určenou k ovlivňování ostatních tím, že změní jejich přesvědčení, hodnoty nebo postoje“⁴⁵. Hlavním rysem persvaze je vědomý záměr autora nebo zdroje ovlivnit, a to za určitým cílem. Autor nebo zdroj se zaměřuje na systém hodnot, chování, postoje či přesvědčení adresátů. Důležitým rysem je svoboda v rozhodování příjemce textu. Tím se persvaze odlišuje od manipulace. Média používají za účelem přesvědčení adresátů různé prostředky. Jedním z nich je používání názorů konkrétních autorit v určité oblasti. Z jazykových prostředků to jsou řečnické otázky, zvolací věty, slovesa v rozkazovacím způsobu, metafory, hyperboly či frazeologismy. Manipulativně působí na čtenáře následující prostředky z lexikální roviny: deminutiva, augmentativa, hovorová slova (slova obecně česká či slangová), termíny a profesionalismy, slova s citovým nábojem, eufemismy. Manipulativní

---

⁴¹ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 188.

⁴² Tamtéž, s. 185.

⁴³ Tamtéž, s. 187.

⁴⁴ Tamtéž, s. 189.

⁴⁵ Cit. podle Srpová, H.: „Manipulace a persvaze – janusovské dilema.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005, s. 200.

účinek mají také částice, které autor subjektivně používá. Často mění význam celé věty, nebo její části. Největší účinek na čtenáře má cynismus a ironie.⁴⁶

---

⁴⁶ Bartošek, J.: „Nosiče persvazivních sdělení v politickém diskurzu.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005, s. 22-26.

Nováková, J.: „Lead jako prostředek persvaze.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005, s. 145-149.

1.2. Kritická analýza diskurzu

Směr *kritické analýzy diskurzu* se vyhraňoval od konce 70. let 20. století. Nejvíce ho ovlivnil britský lingvista M. A. K. Halliday. Autoři, kteří se přiklání k tomuto směru, usilují o to, aby lingvistická analýza diskurzu těsně souvisela se sociologickou analýzou sociálních vztahů

a struktur. Zastávají stanovisko, že ačkoliv je diskurz konstituován v různých rovinách sociální organizace, působí v nich také konstitutivně, to znamená, že spoluvytváří sociální subjekty a jejich identitu.⁴⁷ Diskurzy si nejsou navzájem rovny a společnost není ovládána pouze jedním diskurzem. Některé diskurzy například mají větší vliv na určitou sociální oblast než jiné.⁴⁸

Kritická analýza diskurzu se zabývá vztahy mezi diskurzy a sociálním a kulturním vývojem v různých společenských oblastech. Jazyk jako diskurz je formou činnosti, která je sociálně a historicky ukotvená. Společnost však není diskurzem konstituována na základě lidských myšlenek a ideí, ale na základě sociální praxe, která se vztahuje k materiálním sociálním strukturám. Diskurz se podílí na vytváření a reprodukci nerovných vztahů moci mezi společenskými skupinami a má tak ideologické účinky. Kritická analýza diskurzu je kritická v tom smyslu, že se snaží objasnit roli diskurzivní praxe ve společnosti.⁴⁹

Norman Fairclough chápe pod pojmem *sociální struktury* společenské vztahy ve společnosti a v určitých institucích. Podle jeho teorie jsou tyto sociální struktury tvořeny “*of both discursive and non-discursive elements*”⁵⁰, tedy prvky s diskurzivní a nediskurzivní povahou. Praxe nediskurzivní povahy je jako fyzická praxe používána např. při stavbě mostu, zatímco např. žurnalistika či veřejné vztahy jsou podle něj primárně diskurzivní povahy.⁵¹

Podle Normana Fairclougha se má analýza diskurzu v médiích soustředit jednak na specifickou komunikativní událost, což může být například novinový článek nebo televizní pořad, jednak na strukturu řádu diskurzu, tedy uspořádání všech typů diskurzu, které jsou v rámci sociální instituce či sociálního pole použity⁵², a způsob, jakým se vyvíjí v kontextu kulturních a sociálních změn. Mezi komunikativní událostí a řádem diskurzu je

---

⁴⁷ Hoffmannová, J.: *Stylistika a ... Současná situace stylistiky*. Praha 1997, s. 56.

⁴⁸ Phillips, L. – Jørgensen, M. W.: *Discourse Analysis as Theory and Method*. London 2002, s. 74.

⁴⁹ Tamtéž, s. 61-63.

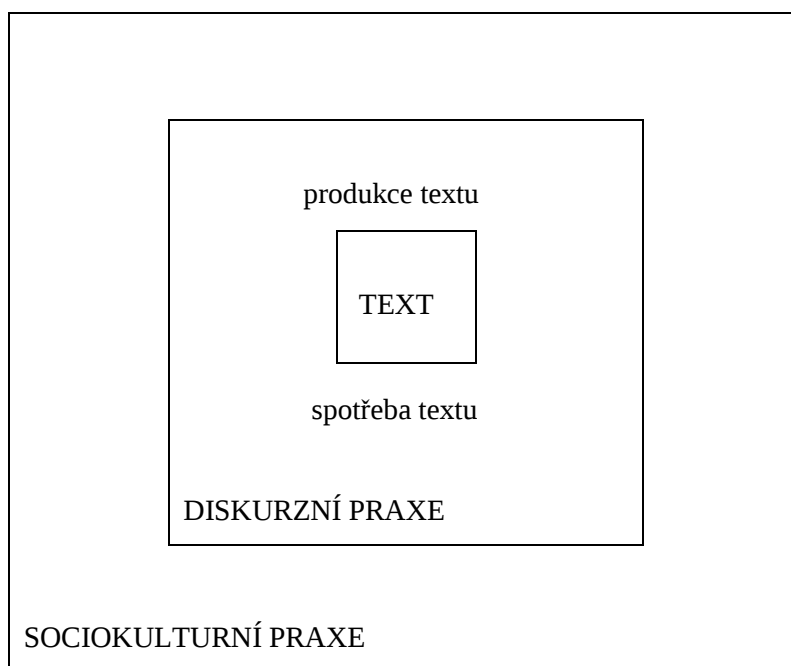
⁵⁰ Tamtéž, s. 65.

⁵¹ Tamtéž, s. 65.

⁵² Tamtéž, s. 67.

tzv. dialektický vztah, to znamená, že komunikativní události reprodukuje řád diskurzu, ale také ho pomocí jazyka mění.⁵³

Norman Fairclough vytvořil trojrozměrný model, který prosazuje pravidlo, podle kterého by text neměl být nikdy analyzován v izolaci od ostatních textů a sociálního kontextu. Analýza diskurzu tak zahrnuje analýzu textu, diskurzní praxe soustřeďující se na procesy produkce a spotřeby textu, a sociokulturní praxe jako společenský a kulturní kontext, kterého je komunikační událost součástí.⁵⁴ Analýza diskurzní praxe by se měla zaměřit na to, jak autoři textů využívají pro svůj účel jiných, již existujících diskurzů.⁵⁵ Pro znázornění uveďme tabulku Normana Fairclougha:

Tabulka znázorňuje vztah mezi třemi dimenzemi komunikativní události. Vztah mezi textem a sociokulturní praxí není přímý, je zprostředkovaný diskurzní praxí. Společenské a kulturní podmínky ovlivňují text tím, že se podílejí na formování diskurzní praxe.

Sociokulturní praxe může zahrnovat okamžitý situační kontext komunikační události, širší kontext institucionální praxe, které je komunikační událost součástí, nebo širší rámec společenských a kulturních událostí.⁵⁶

⁵³ Phillips, L. – Jørgensen, M. W.: *Discourse Analysis as Theory and Method*. London 2002, s. 71.

⁵⁴ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 56-58.

⁵⁵ Phillips, L. – Jørgensen, M. W.: *Discourse Analysis as Theory and Method*. London 2002, s. 69.

⁵⁶ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 59-62.

Řád diskurzu nějaké společenské instituce nebo sociální oblasti je vytvářen různými typy diskurzů. Příkladem společenské instituce může být škola, typy diskurzů se liší podle místa užití diskurzu – např. třída, hřiště apod. Norman Fairclough rozděluje typ diskurzu na dvě další kategorie: *diskurz* jako jazyk reprezentující určitou sociální praxi a *žánr*, který chápe jako užití jazyka, který vytváří část nějaké sociální praxe. Příkladem žánru může být například žánr interview.⁵⁷ Pokud jsou různé diskurzy a žánry spojeny do jedné komunikativní události, jde o tzv. *interdiskurzivitu*. Interdiskurzivitu je možné chápat jako formu *intertextuality*, která zkoumá vztahy komunikativní události k událostem dřívějším. Z tohoto pohledu je potom text zapojen do *intertextuálního řetězce*⁵⁸, ve kterém se elementy textů stávají součástí dalších textů.⁵⁹

Analýza řádu diskurzu se zabývá jednak externími vztahy řádu diskurzu k jiným řádům diskurzu, jednak interními vztahy v rámci jednoho řádu diskurzu, tedy vztahy mezi typy diskurzů a jejich žánry a diskurzy. Tato analýza zahrnuje z velké části intertextovou analýzu.⁶⁰

Jak již bylo řečeno, diskurz je tvořen třemi složkami: textem, interakcí mezi procesy produkce a interpretace textu a společností a sociálním kontextem. Kritická analýza diskurzu potom podle Normana Fairclougha zahrnuje analýzu na třech úrovních:

- 1) interpretaci vztahu mezi textem a interakcí procesů jeho produkce a interpretace,
- 2) vysvětlení vztahů mezi interakcí a sociálním kontextem,
- 3) lingvistickou analýzu textu.⁶¹

1.2.1. Interpretace vztahu mezi textem a interakcí procesů jeho produkce a interpretace

Vztah mezi textem a sociálními strukturami je zprostředkovaný diskurzem, jehož je text součástí. Formální vlastnosti textu se totiž začnou uplatňovat až tehdy, když vstoupí do procesu sociální interakce, ve kterém je text produkován a interpretován. Příjemce interpretuje text kombinací toho, co je v textu samotném, a na základě svých zkušeností a znalostí. Můžeme vlastně říci, že formální vlastnosti textu aktivují znalosti a zkušenosti

---

⁵⁷ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 55-56.

⁵⁸ Phillips, L. – Jørgensen, M. W.: *Discourse Analysis as Theory and Method*. London 2002, s. 74.
“[I]ntertextual chain.”

⁵⁹ Tamtéž, s. 73-74.

⁶⁰ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 62-63.

⁶¹ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 109.

příjemce, které následně pro svou interpretaci využívá. Norman Fairclough pro tyto znalosti a zkušenosti používá termín “members resources”⁶².

Pro znázornění procesu interpretace uveďme Faircloughovu tabulku:

<i>Procesy interpretace (Members resources⁶³)</i>		<i>Prostředky</i>	<i>Oblasti interpretace</i>
Sociální řád	→		↔ Situační kontext
		↕	
Interakční historie	→		↔ Intertextový kontext
		↕	
Fonologie, morfologie, lexikologie	→		↔ Formální stavba vět
		↕	
Sémantika, pragmatika	→		↔ Význam vět
		↕	
Koheze, pragmatika	→		↔ Koherence
		↕	
Schémata	→		↔ Nadvětná syntax

Norman Fairclough rozlišuje mezi šesti oblastmi interpretace. První dvě oblasti v horní tabulce se vztahují k interpretaci kontextu, čtyři oblasti ve spodní tabulce k úrovním interpretace textu. Jako procesy interpretace fungují elementy znalostí a zkušeností příjemce textu, na základě kterých k interpretaci dochází. Šipky naznačují vzájemné vztahy mezi oblastmi interpretace a procesy interpretace. Prostřední sloupec znázorňuje prostředky, které jsou v oblastech interpretace využívány.⁶⁴

⁶² Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 140.

⁶³ Vedle termínu *members resources* využívá Norman Fairclough ještě termín *background knowledge*, který zahrnuje znalost jazykového kódu a zákonitostí jeho užívání, znalost situace a světa.

⁶⁴ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 142.

Co se týče oblastí interpretace týkajících se textu, na nejnižší úrovni je proces, při kterém příjemce rozpozná jednotlivá slova, popř. celé fráze a věty. Při tomto procesu je využíváno znalostí a zkušeností z oblasti fonetiky a fonologie, morfologie a lexikologie. Tento proces však pro nás na rozdíl od těch následujících není relevantní. Druhý proces se týká stanovení významu vět, při kterém je využíváno znalostí a zkušeností z oblasti sémantiky a pragmatiky. Třetí úroveň procesu interpretace se týká spojení vět do textu, čtvrtá úroveň nadvětné syntaxe, tedy jak jsou spojeny jednotky vyššího řádu, než je věta. Při interpretaci koherence využívá příjemce textu formálních prostředků koheze textu, při interpretaci globální struktury textu tzv. schémat, která Fairclough chápe jako charakteristický způsob organizace určitého typu diskurzu.⁶⁵

Při interpretaci musí vzít příjemce v úvahu nejen samotný text, ale také jeho kontext. Neměli bychom tedy interpretovat význam jednotlivých vět textu a až poté kontext a podle něho uzpůsobit význam textu. Měli bychom vždy interpretovat text na základě jeho situačního kontextu, který ovlivňuje způsob, jakým jsou interpretovány formální vlastnosti textu.⁶⁶ Interpretace situačního kontextu se týká zhodnocení situace, vlastností účastníků komunikace a uvážení toho, co již bylo řečeno. Podstatný je také intertextový kontext. Na základě podobností daného diskurzu s diskurzy jinými využívá účastník komunikace svých znalostí a zkušeností. Proces interpretace je tedy vždy závislý na předchozích procesech interpretace. Tvůrci mediálních zpráv a pořadů však nemohou znát rozsah intertextových zkušeností svého publika, proto si musí konstruovat publikum „ideální“.

Interpretace textu a kontextu jsou tedy na sobě navzájem závislé. Účastník komunikace většinou rychle odhadne kontext a na základě toho interpretuje samotný text, nicméně interpretace kontextu je závislá na interpretaci textu v tom smyslu, že se může měnit v průběhu textové interpretace.⁶⁷

Účastník komunikace se rozhoduje o typu diskurzu, který mu připadá nej přijatelnější pro jeho komunikační událost, na základě své interpretace situačního kontextu. Každá interakce nemusí nutně vyžít jen jeden typ diskurzu. Určité typy situací mají společné rysy. Norman Fairclough se zabývá čtyřmi faktory, na základě kterých je upřednostňován určitý typ diskurzu. První souvisí s činností, tématem a účelem situace, tyto rysy předurčují typům diskurzů společný obsah. Druhým faktorem je účast aktérů v různých typech situací. Dalším faktorem jsou vztahy, které se mezi aktéry, tedy účastníky komunikace, vyskytují. Může jít

---

⁶⁵ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 143-144.

⁶⁶ Tamtéž, s. 151.

⁶⁷ Tamtéž, s. 144-145, 153.

o uplatnění moci, sociální distance apod. Posledním faktorem je úloha jazyka. Ten předurčuje nejen žánr komunikace (např. interview), ale také jeho kanál (mluvený nebo psaný jazyk). Jazyk je nástrojem, který celou situaci v podstatě zprostředkovává. Jednotlivé typy diskurzů se liší i podle jazykových spojitostí, které zahrnují vazbu jazyka na situační kontext i formální soudržnost textu, kohezi. Tyto faktory, které předurčují typ diskurzu, ovlivňují zkušenosti a znalosti, které účastník komunikace použije.⁶⁸

Proces interpretace není ovlivněn pouze znalostmi a zkušenostmi účastníka komunikace, ale také tím, jak tyto faktory souvisí s jeho viděním uspořádání světa a společnosti. Stejná situace může být například rozdílně interpretována z pohledů odlišných ideologických pozic. Účastník komunikace, který je na hierarchicky vyšší pozici z hlediska uplatnění faktoru moci, se může pokusit vnutit svoji interpretaci účastníkovi komunikace, který je hierarchicky na pozici nižší. Není možné předpokládat, že je kontext dostupný všem účastníkům komunikace stejně. Pokud se tedy při analýze budeme zabývat úlohou kontextu, měli bychom se přesvědčit, jaké stanovisko k interpretaci situačního kontextu zastávají sami aktéři komunikační události a zdali se jejich stanoviska liší, nebo ne.⁶⁹

Proces interpretace a produkce je ovlivněn také sociálním řádem, který je pro určitou kulturu daný. Tento řád je respektován účastníky komunikace a určuje jejich volbu týkající se procesů produkce a interpretace textu. Součástí sociálního řádu jsou například různé ideologie a faktor moci.

Procesy produkce a interpretace se odehrávají v mysli účastníků komunikace. Při analýze těchto procesů musí člověk, který analýzu provádí, využít svých vlastních znalostí a zkušeností k tomu, aby vysvětlil, jak účastníci komunikace využívají svých znalostí a zkušeností v komunikační události.⁷⁰

---

⁶⁸ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 146-149.

⁶⁹ Tamtéž, s. 150-151, 162.

⁷⁰ Tamtéž, s. 151, 167.

1.2.1.1. Presupozice

V souvislosti s intertextualitou zmiňuje Norman Fairclough tzv. presupozice. Tyto obecně známé předpoklady pro účastníky komunikace⁷¹ podle něho nejsou vlastností textu, ale jsou jedním aspektem interpretace intertextového kontextu produktora. Nicméně k nim odkazují formální vlastnosti textu, jako například vedlejší věty, některá slovesa či adjektiva (podle Normana Fairclougha např. *uvědomit si*, *litovat*, *rozzlobený* atd.). Presupozice mohou mít ideologické funkce.⁷²

1.2.1.2. Mluvní akty

K tomu, aby byly mluvní akty dešifrovány, jsou využívány jazykové zkušenosti a znalosti z oblasti sémantiky a pragmatiky. „Pojmem ‘řečový akt‘ se zdůrazňuje, že užívání jazyka v konkrétních situacích je vždy motivováno nějakými cíli (intencemi, záměry) produktora...“⁷³ Norman Fairclough zdůrazňuje, že na to, abychom význam mluvních aktů interpretovali, musíme znát druh situačního kontextu a typ diskurzu, ve kterém se vyskytují.⁷⁴

Podle záměru, se kterým je výpověď v určité situaci vůči adresátovi produkována, rozlišujeme typy komunikačních funkcí výpovědi (výpovědi s funkcí asertivní, direktivní, interogativní, komisivní, permisivní, expresivní, deklarativní atd.).

Mluvní akty mohou být vyjádřeny přímo, nebo nepřímo. Pokud jsou předpoklady mluvčího o adresátovi vyjádřené v tématu výpovědi, mluvíme o tzv. nepřímé (indirektní) realizaci mluvních aktů.⁷⁵ Jednotlivé typy diskurzů se vyznačují odlišnou mírou používání přímých či nepřímých mluvních aktů. Přímé mluvní akty se často používají v souvislosti s uplatněním faktoru moci.⁷⁶

1.2.2. Vysvětlení vztahů mezi interakcí a sociálním kontextem

Cílem tohoto stupně analýzy je zobrazení diskurzu jako sociálního procesu, který je předurčen společenskými strukturami, ale může se také podílet na jejich formování. Celého procesu se účastní také jednotlivec se svými zkušenostmi a znalostmi, které v komunikaci využívá. Společenské struktury ovlivňují znalosti a zkušenosti účastníka komunikace, který

---

⁷¹ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 152.

“[C]ommon ground.“

⁷² Tamtéž, s. 152-155.

⁷³ Grepl, M. – Karlík, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc 1998, s. 410-411.

⁷⁴ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 146-149.

⁷⁵ Grepl, M. – Karlík, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc 1998, s. 427.

⁷⁶ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 156-157.

ovlivňuje diskurz, a diskurz následně ovlivňuje společenské struktury. Podle Normana Fairclougha proces vysvětlení vztahů mezi interakcí a sociálním kontextem odráží vztahy moci. Diskurz je z tohoto pohledu chápán jako část procesů sociálního boje. Na jedné straně tedy můžeme upřednostňovat chápání diskurzu z pohledu účinků společenského boje na něj samotný. Na druhé straně nás může zajímat, jaké společenské vztahy diskurz předurčují. Společenské účinky nebo determinanty by měly být zkoumány jak na společenské a institucionální úrovni, tak na úrovních jednotlivých situací.⁷⁷

1.2.3. Lingvistická analýza textu

V textu bychom neměli zkoumat jen jeho formální vlastnosti, ale také význam. Významy jsou zakódovány ve formálních vlastnostech textu, změny ve významu se odráží ve formě.⁷⁸

I když budeme analyzovat samotný text z hlediska lexikálního, morfologického a syntaktického, měli bychom zohlednit nejen to, co je v samotném textu, ale také typ diskurzu, kterého je text součástí. Formální kategorie textu mohou odkazovat k hodnotám a významům mimotextovým. Ty mohou souviset se stanovisky, která tvůrce textu zaujímá ke světu: společenskými i jinými zkušenostmi, sociálními vztahy a hodnocením světa.

Zkušenosti s okolním světem se odrážejí v lexikální rovině např. ve vztazích hyponymie, synonymie či antonymie, v rovině syntaktické v hierarchizaci sémantické struktury věty. Sociální vztahy potom mohou předurčovat výběr slov, názorným příkladem je používání eufemismů nebo slov expresivních. V syntaktické rovině potom předurčují komunikační funkce výpovědi a modalitu.⁷⁹ Dalšími prostředky, které odkazují ke vztahu mezi společenskou institucí a okolním světem, je aktuální členění, používání pasiva, deagentizace či nominalizace.⁸⁰

V textu, obzvláště v lexikální rovině, se odrážejí také ideologické aspekty. Podle Normana Fairclougha je ideologicky podmíněný vztah synonymie, používání expresivních výrazů, které mohou být také využívány jako prostředky persuaše, či užití metafor.⁸¹

Norman Fairclough zmiňuje ještě tzv. “the *connective* values of formal features of text”⁸², tedy takové hodnoty formálních kategorií v textu, které se podílí na jeho

---

⁷⁷ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 162-163.

⁷⁸ Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995, s. 57.

⁷⁹ Tamtéž, s. 110-129.

⁸⁰ Hoffmannová, J.: *Stylistika a ... Současná situace stylistiky*. Praha 1997, s. 57.

⁸¹ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 115-119.

⁸² Tamtéž, s. 129.

soudržnosti. Do této soudržnosti však zahrnuje také vztah formálních charakteristik textu k situačnímu kontextu. V této souvislosti se zmíníme o *koherenci* a *kohezi*. Oba termíny od sebe nelze oddělovat. Kohezi budeme chápat jako formální vyjádření soudržnosti textu užitím gramatických, ale i logicko-sémantických, popř. pravopisných prostředků, koherenci jako obsahovou, významovou, komunikační a kompoziční soudržnost textu. Norman Fairclough poukazuje na spojitost lexikálních konektorů s ideologickými aspekty okolního světa.

Často se na reprezentaci faktoru moci v textu podílejí sami účastníci komunikace. Pokud je jeden účastník z hlediska sociální hierarchie na vyšší pozici než ten druhý, může dojít k uplatňování moci v podobě kontroly vyjádření. Projevuje se to například záměrným přerušováním druhého účastníka komunikace, znejišťováním významu jeho výpovědi, kontrolou tématu nebo přeformulováním toho, co již druhý účastník komunikace řekl.⁸³

1.2.3.1. Způsob zobrazování mediálního diskurzu

Diskurz v médiích je reprezentován dvojím způsobem. Jako tzv. *primární diskurz*, který může být chápán jako diskurz, který něco zobrazuje, a *sekundární diskurz*, tedy diskurz, který je zobrazován.⁸⁴

Norman Fairclough rozlišuje dva způsoby v zobrazování mediálního diskurzu: *diskurz přímý* a *diskurz nepřímý*. Přímý diskurz může být převeden na nepřímý následovně:

- a) zobrazením sekundárního diskurzu vedlejší větou, použitím nepřímé řeči, věty typu *Řekl, že...*,
- b) záměnou zájmen první a druhé osoby za zájmena třetí osoby, např. *Václav Klaus oznámil: „Lisabonskou smlouvu nepodepíšu, ani kdybych chtěl.“ – Václav Klaus oznámil, že Lisabonskou smlouvu nepodepíše, ani kdyby chtěl.*
- c) záměnou deiktických výrazů (např. *tam* za *zde*).

Dalším typem diskurzu je tzv. *diskurz neznačený*. Označují se jím případy, kdy se sekundární diskurz objevuje jako primární diskurz, aniž by bylo explicitně vyjádřeno, že je to diskurz, který je zobrazován: *Václav Klaus Lisabonskou smlouvu nepodepíše, ani kdyby chtěl.*⁸⁵

---

⁸³ Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989, s. 135-136.

⁸⁴ Fairclough, N.: *Critical Discourse Analysis*. London 1995, s. 54-55.

⁸⁵ Tamtéž, s. 54-55.

2. Kontext analyzované politické události

2.1. Evropská unie

Evropská unie (EU) je svazkem demokratických evropských zemí, které se zavázaly společně usilovat o prosperitu a mír. V současnosti má EU dvacet sedm členských zemí. Základem fungování této mezinárodní organizace je vytvoření společných orgánů členskými státy, na které je přenesena část suverenity každé země. Rozhodnutí o určitých společných záležitostech lze tedy přijímat demokraticky a na evropské úrovni.⁸⁶ Evropská unie není federace, ale je „nadstátní (supranacionální) celek, tedy organizací s vlastní svrchovaností, která stojí nad členskými státy a je tedy vybavena určitými pravomocemi vůči těmto státům.“⁸⁷

2.1.1. Vývoj Evropské unie

Významným impulsem pro vývoj Evropské unie byly zejména události spojené s první a druhou světovou válkou. Základem Evropské Unie byl vznik Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) v roce 1951 a Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM) v roce 1957. Tato tři společenství začala být postupně vnímána jako celek a vžil se pro ně název Evropská společenství. V roce 1991 byl přijat návrh smlouvy o Evropské unii, který byl v roce 1992 podepsán v nizozemském Maastrichtu jako Maastrichtská smlouva. Od té doby se užívá název Evropská unie. Další prohloubení spolupráce členských států přinesly Amsterdamská smlouva z roku 1999 a smlouva z Nice z roku 2003.⁸⁸

2.1.2. Členové Evropské unie, vstup České republiky do EU

Od roku 1952 jsou členskými státy Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. Postupně přistoupily následující země: Dánsko, Velká Británie, Irsko (1973), Řecko (1981), Španělsko a Portugalsko (1986), Finsko, Švédsko a Rakousko (1995). Největší rozšíření Unie proběhlo v roce 2004, kdy přistoupily Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Malta, Polsko a Maďarsko. V roce 2007 přistoupilo Rumunsko a Bulharsko.⁸⁹

---

⁸⁶ *Evropská Unie v kostce*. Praha 2008, s. 6.

⁸⁷ Týč, V.: *Evropská unie a její právo pro začátečníky*. Brno 2000, s. 13.

⁸⁸ *Evropská Unie v kostce*. Praha 2008, s. 10.

⁸⁹ Tamtéž, s. 12-13.

Smlouva podepsaná v nizozemském Maastrichtu v roce 1992 vstoupila v platnost v roce 1993 jako tzv. Maastrichtská smlouva. Umožnila Unii zavedení jednotné měny, eura, ale také společnou zahraniční politiku a spolupráci v oblasti dalších společných zájmů.⁹⁰

Česká republika podepsala s členskými státy EU dohodu o přidružení, tzv. asociační dohodu, v roce 1993. Smyslem této dohody byla příprava na členství v EU. Evropská unie stanovila obecné politické a ekonomické podmínky členství. Mezi hlavní z nich patří:

- fungující tržní hospodářství,
- demokratický právní stát, který respektuje lidská práva a chrání menšiny,
- schopnost dostát závazkům vyplývajícím z členství,
- kompatibilitosti vnitrostátního práva s právem EU v době přijetí nového členského státu.⁹¹

---

⁹⁰ *Evropská Unie v kostce*. Praha 2008, s. 18.

⁹¹ Týč, V.: *Evropská unie a její právo pro začátečníky*. Brno 2000, s. 44-46.

2.2. Lisabonská smlouva

2.2.1. Vývoj Lisabonské smlouvy

V roce 2005 byla v referendu ve Francii a v Nizozemsku zamítnuta evropská ústavní smlouva.

Zástupci členských států Evropské Unie museli znovu řešit otázku, jak zajistit pružné fungování EU. Novou smlouvu začalo vyjednávat Německo a Portugalsko během svých předsednictví v Radě EU v roce 2007. Tzv. Reformní smlouva, později nazvaná Lisabonskou smlouvou, byla slavnostně podepsána představiteli dvaceti sedmi členských států EU v Lisabonu dne 13. prosince 2007. Za Českou republiku smlouvu podepsal tehdejší předseda vlády Mirek Topolánek a ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg.⁹² „Na rozdíl od evropské ústavní smlouvy Lisabonská smlouva nenahrazuje, ale pouze novelizuje smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES.“⁹³ Podpisem smlouvy v Lisabonu byl zahájen ratifikační proces v jednotlivých členských státech. „Způsob ratifikace je vnitřní záležitostí každého členského státu a záleží na jeho ústavních pravidlech, zda bude smlouvu ratifikovat parlament, nebo zda bude k ratifikaci nutno vyhlásit i referendum.“⁹⁴

2.2.2. Charakteristika Lisabonské smlouvy, Listina základních práv

Lisabonská smlouva pozměnila cíle Evropské unie. Z EU se má stát demokratičtější organizace zajišťující právo, svobodu, bezpečnost a solidaritu. EU má posilovat svou roli ve světové ekonomice a navíc touto smlouvou získat právní subjektivitu.⁹⁵

Demokratické zásady by měly být zaručeny tzv. Listinou základních práv Evropské unie (nebo také Charta základních práv EU). Tato listina, která má charakter právně nezávazné politické deklarace, se prostřednictvím Lisabonské smlouvy stane součástí primárního práva EU.⁹⁶ Všechny členské státy tedy budou zavázány Chartu dodržovat. Listina základních práv Evropské unie byla dne 12. prosince 2007 bezprostředně před podpisem Lisabonské smlouvy vyhlášena v Evropském parlamentu.⁹⁷ „Listina základních práv EU

---

⁹² *Co potřebujete vědět o Lisabonské smlouvě*. Praha 2009.

Pítrová, L. a kol.: *Lisabonská smlouva. Co nového by měla přinést?* Praha 2008, s. 5.

⁹³ *Co potřebujete vědět o Lisabonské smlouvě*. Praha 2009, s. 7.

⁹⁴ Pítrová, L. a kol.: *Lisabonská smlouva. Co nového by měla přinést?* Praha 2008, s. 5-6.

⁹⁵ *Co potřebujete vědět o Lisabonské smlouvě*. Praha 2009, s. 7.

⁹⁶ *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy*. 2010. www.euroskop.cz

⁹⁷ Pítrová, L. a kol.: *Lisabonská smlouva. Co nového by měla přinést?* Praha 2008, s. 10.

spojuje vlastně poprvé v jednom dokumentu občanská, politická, hospodářská a sociální práva občanů a všech lidí, kteří žijí na území Unie.“⁹⁸

2.2.3. Ratifikace Lisabonské smlouvy členskými státy EU a Českou republikou

Dne 17. prosince 2007 jako první schválilo Lisabonskou smlouvu Maďarsko a po něm následovaly další členské země kromě České republiky, Polska a Irsko.⁹⁹

V roce 2008 byla smlouva odmítnuta v irském referendu, ale při druhém pokusu referenda byla Lisabonská smlouva irskými občany schválena. Pro Irsko byly schváleny záruky ve formě mezistátní dohody, která ale nepodléhá ratifikaci v žádném z členských států EU.¹⁰⁰

Jedním z posledních, který váhal s podpisem, byl bývalý polský prezident Lech Kaczyński. Smlouvu podepsal 10.11.2009, bezprostředně po jejím schválení v Irsku.

Ratifikace nebyla bez potíží ani v Německu kvůli stížnosti skupiny poslanců k Ústavnímu soudu. Soud nakonec rozhodl, že Lisabonská smlouva není v rozporu s ústavním pořádkem země.¹⁰¹

Česká republika byla poslední zemí, která se schválením Lisabonské smlouvy váhala. Pro úspěšnou ratifikaci musely smlouvu schválit obě komory Parlamentu ústavní většinou. Ratifikace končila až podpisem prezidenta České republiky. Schvalovací proces byl však pozastaven Senátem, který se obrátil na Ústavní soud s žádostí o ústavní přezkoumání smlouvy. Ústavní soud v listopadu 2008 rozhodl, že zkoumané části Lisabonské smlouvy nejsou v rozporu s českou ústavou. Poslanecká sněmovna smlouvu schválila dne 18. února 2009. Současně odmítla případné námitky k Lisabonské smlouvě týkající se zpochybňování Benešových dekretů a majetkového vypořádání po druhé světové válce, které vynesl nejen prezident České republiky Václav Klaus. Prezident se následně dožadoval výjimky z Listiny základních práv, která by se týkala právě této oblasti. Výjimka mu byla na evropském summitu konaném dne 29. října 2009 slíbena a měla by být součástí textu přístupové smlouvy Chorvatska k Evropské Unii. 6. května 2009 schválil Lisabonskou smlouvu i Senát. Pro přijetí nehlasovaly ani dvě třetiny přítomných senátorů. Ti, kteří byli proti, požádali prezidenta, aby podpis smlouvy odložil, a ohlásili svůj plán opětovně smlouvu napadnout u Ústavního soudu.

---

⁹⁸ Pítrová, L. a kol.: *Když se řekne Lisabonská smlouva...Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha 2008, s. 17.

⁹⁹ *Co potřebujete vědět o Lisabonské smlouvě*. Praha 2009, s. 10.

¹⁰⁰ <http://www.euroskop.cz/8428/sekce/prubeh-ratifikace/>

¹⁰¹ <http://www.euroskop.cz/8428/sekce/prubeh-ratifikace/>

3. listopadu 2009 Ústavní soud dospěl k rozhodnutí, že Lisabonská smlouva je v souladu s českou ústavou. Ještě ten den byl dokument prezidentem Václavem Klausem podepsán.¹⁰²

2.2.4. Výjimka z Listiny základních práv EU

Dne 8. 10. 2009 Václav Klaus veřejně vystoupil se svým požadavkem výjimky z Listiny základních práv EU, která by zajišťovala nezpochybnitelnost Benešových dekretů.

Již podobnou výjimku z Listiny si vyžádala Velká Británie a Polsko, a to z obav, aby nebyly zpochybněny jejich dosavadní zákony. Ve Velké Británii se výjimka týkala sociálních práv občanů, v Polsku práv homosexuálů uzavírat sňatek.

29. - 30. října 2009 si Česká republika vyjednala na zasedání Evropské rady možnost připojit se k Protokolu o Uplatňování Listiny základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království. Přistoupení naší republiky k tomuto protokolu by mělo být začleněno do přístupové smlouvy dalšího státu, pravděpodobně Chorvatska nebo Islandu. Protokol upřesňuje Listinu základních práv EU, především vnitrostátní soudní a právní řád členských zemí.¹⁰³

---

¹⁰² <http://www.euroskop.cz/8428/sekce/prubeh-ratifikace/>

¹⁰³ <http://www.euroskop.cz/204/326/clanek/charta-zakladnich-prav-eu/>

2.3. Aktéři politické události

Prezident České republiky Václav Klaus vznesl svůj požadavek na výjimku z Listiny základních práv EU, protože se obával o zabezpečení jistot a práv občanů naší republiky. Za svým názorem si stál a nehodlal od něj ustoupit. Stejný názor jako on zastával senátor Jiří Oberfalzer (ODS) a Jan Zahradil (ODS).

Lisabonskou smlouvu za Českou republiku podepsal tehdejší předseda vlády Mirek Topolánek (ODS) a dřívější ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg (TOP 09). Oba dva politici zastávali stanovisko rychlé ratifikace Lisabonské smlouvy.

Obdobný názor měl také předseda vlády Jan Fischer, který doufal v podpis prezidenta poté, co bude výjimka z Listiny základních práv EU vyjednána. Negativně se k požadavku prezidenta stavěli: předseda Strany zelených Ondřej Liška, předseda strany KDU-ČSL Cyril Svoboda, předseda Evropské rady Fredrik Reinfeldt, bulharský premiér Bojko Borisov, francouzský prezident Nicolas Sarkozy, předseda Evropské komise José Barroso, bývalý prezident České republiky Václav Havel a bývalý předseda Strany zelených Martin Bursík.

Za nadbytečný považoval prezidentem požadovaný dodatek Jiří Paroubek (ČSSD), nicméně ho chápal jako poslední podmínku před ratifikací, kterou lze splnit.

Nejdříve pozitivně přijal požadavek Václava Klause slovenský premiér Robert Fico a uvažoval o vyjednání stejné výjimky i pro Slovensko. Kvůli spekulaci o omezení práv a jistot občanů České republiky však později názor změnil a k výjimce zaujal negativní postoj.

K požadavku se dále vyjádřili například předseda senátu Přemysl Sobotka (ODS) či první místopředseda ČSSD Přemysl Sobotka, advokát Aleš Pejchal a další.

2.4. Analyzovaná média

Radiožurnál (Český rozhlas 1) je celoplošná zpravodajsko-publicistická stanice Českého rozhlasu. Jako komplexní a spolehlivý informační servis sděluje aktuální domácí i zahraniční události, které jsou doprovázeny komentáři, které prezentují širokou škálu postojů a názorů.¹⁰⁴

Česká televize byla zřízena jako televize veřejné služby. V dnešní době má Česká televize čtyři hlavní kanály: univerzální ČT 1, dokumentární a vzdělávací ČT 2, sportovní ČT 4 a informační ČT 24.¹⁰⁵

TV Nova je soukromou televizní stanicí. V současné době navíc provozuje sportovní kanál Nova Sport a filmový kanál Nova Cinema. Vytváří také internetový zpravodajský server tn.cz.

Mladá fronta Dnes je v současnosti jeden z nejprodávanějších českých deníků. Tisk se zaměřuje zejména na komentované zpravodajství a tematicky různorodé přílohy. Ačkoliv se noviny prohlašují za politicky neutrální, často jim bývá vytýkána spřízněnost některých komentátorů s příslušníky ODS.¹⁰⁶ Deník Právo je naopak profilován jako levicově orientovaný tisk s názory blízkými sociální demokracii.¹⁰⁷

Hospodářské noviny se zaměřují na politiku a ekonomiku. Deník prezentuje zpravodajství a ekonomické zpravodajství z domova i ze zahraničí.¹⁰⁸ Deník Lidové noviny se věnuje zahraniční politice a kultuře.¹⁰⁹

IDnes.cz je český internetový zpravodajský portál. Je provozován stejným vydavatelem jako Mladá fronta Dnes. Internetový portál ve velké míře spolupracuje s tištěnou podobou Mladé fronty Dnes. Často zveřejňuje stejné články. Má však vlastní vedení a redakci a není součástí MF Dnes.¹¹⁰

---

¹⁰⁴ http://www.rozhlas.cz/informace/html/brozura09_web.pdf

¹⁰⁵ <http://www.ceskatelevize.cz/ct/>

¹⁰⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Mlad%C3%A1_fronta_Dnes

¹⁰⁷ [http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_\(den%C3%ADk\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_(den%C3%ADk))

¹⁰⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A9_noviny

¹⁰⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny

¹¹⁰ <http://cs.wikipedia.org/wiki/IDnes>

3. Analýza

3.1. Situační a jazykový kontext události v médiích

Podívejme se, jak vybraná média prezentovala požadavek Václava Klause na výjimku z Listiny základních práv EU. Zaměříme se na porovnání Radiožurnálu, televizního zpravodajství televize Nova a České televize, internetového zpravodajského portálu iDnes.cz, Mladé fronty Dnes a Práva a Hospodářských a Lidových novin.

V následující tabulce můžeme porovnat titulky, pod kterými se první informace o prezidentově požadavku výjimky z Listiny základních práv EU vyskytla:

Radiožurnál, 8. 10. 2009 Klaus dnes jednal o Lisabonu s Reinfeldtem. Klaus požaduje k Lisabonu poznámku týkající se Listiny základních práv.
ČT 1, 8. 10. 2009 Lisabonská smlouva.
Nova, 8. 10. 2009 Prezident Klaus má další podmínku ratifikace Lisabonské smlouvy.
iDnes.cz, 8. 10. 2009 Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU.
Mladá fronta Dnes, 9. 10. 2009 Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil.
Právo, 9. 10. 2009 Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu.
Hospodářské noviny, 9. 10. 2009 Klaus dává Evropě další podmínku k Lisabonu.
Lidové noviny, 9. 10. 2009 Klaus má novou kličku proti Lisabonu.

V tištěných médiích se informace objevila o den později než v živém vysílání. Ve všech titulcích až na nadpis zprávy z ČT 1 se jako téma výpovědi objevuje *Klaus* či *prezident Klaus*. Jádrem výpovědi je potom podmínka či požadavek, který prezident vznesl. Na internetovém portálu iDnes.cz je informace vyjádřena souvětím. Mezi hlavními větami je vztah slučovací. Věty jsou spojeny asyndeticky a téma obou vět je průběžné. Sloveso *chtít* zde

vyjadřuje záměr, úmysl. Václav Klaus je zde nositelem modální dispozice, jde o modalitu deontickou. Titulek Mladé fronty Dnes je složen ze dvou jednoduchých vět. Ačkoliv je podmět ve druhé větě nevyjádřený, věty jsou spojeny tematickou výpovědí s průběžným tématem. Všechny titulky mají jako výpovědi komunikační funkci asertivní.

K označení prezidentova požadavku je použito různých slov. Některá média použila takové označení, které má expresivní charakter: „brzda“, „podmínka“, „klička“. Tato slova mají v tomto kontextu stejnou konotaci, která předpokládá jisté zdržení. Bez negativní konotace uvedla titulkem svou zprávu či článek tato média: zpravodajský portál iDnes.cz, ČT 1 a Radiožurnál. Ta použila označení „poznámka“. Všechna média, až na Novu, označila Lisabonskou smlouvu jen jako *Lisabon*. Mezi výrazy *Lisabonská smlouva* a *Lisabon* existuje vztah metonymie.

Presupozice se objevuje v nadpisu zprávy Novy, titulcích Mladé fronty Dnes, Právu a Hospodářských a Lidových novinách. Adjektiva „další“ a „nová“ ve spojení s Klausovou podmínkou odkazují k již dřívějším podmínkám prezidenta, které komplikovaly podpis Lisabonské smlouvy.

Co se týče způsobu zobrazení diskurzu, který je používán médii v titulcích, všechna média používají nepřímý a neznačený diskurz, což dokládá použití třetí osoby v podobě *Klaus* či *prezident Klaus* a absence explicitního vyjádření, které by signalizovalo, že jde o diskurz, který je zobrazován.

Nyní se podívejme, v jakém kontextu byla událost prezentována v jednotlivých médiích.

3.1.1. Radiožurnál

V rozhlase Radiožurnál se první zmínka o prezidentově požadavku týkající se výjimky z Listiny základních práv EU objevila v relaci Radiofóra. Zpráva měla titulek: *Klaus dnes jednal o Lisabonu s Reinfeldtem*. Moderátorka celou záležitost jen krátce shrnula: „O Lisabonské smlouvě dnes telefonicky mluvili švédský premiér Fredrik Reinfeldt s prezidentem Václavem Klausem. Švédsko jako předsednická země EU zajímá Klausův postoj. O čem přesně prezident Klaus v telefonátu mluvil, ale Hrad sdělit nechtěl. Švédský premiér nicméně agentuře Reuters sdělil, že Klaus požaduje před podepsáním ratifikačního dokumentu, aby byla ke smlouvě připojena poznámka týkající se Listiny základních práv. Bez jeho podpisu není ratifikace v ČR možná, dokument teď posuzuje Ústavní soud.“

V ten samý den se v relaci Radiofóra objevila zpráva v konkrétnějším podání. Zpráva nesla titulek *Klaus požaduje k Lisabonu poznámku týkající se Listiny základních práv*

a vypadala následovně: „*Několik dnů prý trvalo, než se švédskému premiérovi, jehož země předsedá EU, podařilo telefonicky spojit s českých prezidentem. Dnes tedy Fredrik Reinfeldt konečně s Václavem Klausem mluvil o tom, jak chce dál postupovat s ratifikací Lisabonské smlouvy (LS), až se k ní vyjádří český Ústavní soud. První zprávy o telefonátu citovaly švédského premiéra, podle něhož to byl zajímavý a poměrně pozitivní telefonát. Před necelou hodinou ale agentura Reuters přišla s dosti přelomovou verzí rozhovoru. Prezident Reinfeldt jí sdělil, že Václav Klaus požaduje, aby, než smlouvu podepíše, byla k dokumentu, cituji: Připojena poznámka týkající se Listiny základních práv.*“

Druhá zpráva informuje čtenáře podrobněji o okolnostech, které předcházely telefonátu Fredrika Reinfeldta s Václavem Klausem, i o těch, které následovaly. Svědčí o tom i titulky zpráv. Obě zprávy však zahrnují informace vztahující se k oběma titulcům. O prezidentově požadavku se moderátor vyjadřuje jako o „poznámce týkající se Listiny základních práv“.

3.1.2. Česká televize vs. Nova

První zpráva o výjimce z Listiny se na Nově objevila pod tímto názvem: *Prezident Klaus má další podmínku ratifikace Lisabonské smlouvy*. Samotná zpráva vypadala následovně: „*Prezident Václav Klaus si klade další podmínku ratifikace Lisabonské smlouvy. Podle švédského premiéra Fredrika Reinfeldta, jehož země právě předsedá EU, Klaus požaduje, aby byla ke smlouvě pro Českou republiku připojena poznámka o listině základních práv. Český prezident prý v telefonátu s Reinfeldtem neupřesnil, jak by požadovaná poznámka měla vypadat.*“

Na ČT 1 se podobná zpráva objevila v Událostech. Zpráva měla obecný titulěk *Lisabonská smlouva*. Jako první informaci moderátor uvedl, že švédský premiér Fredrik Reinfeldt mluvil telefonicky s Václavem Klausem o Lisabonské smlouvě. Dále řekl, že Švédsko, které převzalo po České republice předsednictví v EU, má zájem na brzké ratifikaci Lisabonské smlouvy. Poté bylo slovo předáno zpravodajce, která celou situaci sledovala v Bruselu. Otázka na ni zněla: „*Praha nedala k rozhovoru státníků žádné podrobnosti. Podařilo se tobě zjistit víc a jak Unie hodnotí postoj Polska, které také čeká na podpis prezidenta?*“ Z otázky a z následující odpovědi je patrné, že moderátoři se neptali přímo na požadavek Václava Klause. Přesto se tato informace v odpovědi zpravodajky vyskytla jako první: „*Dobrý večer, jak mi potvrdila kancelář švédského premiéra, Václav Klaus si klade podmínku. Chce, aby se k Lisabonské smlouvě připojila krátká poznámka, dvě věty, vztahující se k listině základních práv.*“ Teprve poté zpravodajka uvádí informace týkající se ratifikace

LS Polska a podpisu polského prezidenta. Na základě takto strukturované odpovědi to vypadá, že ČT1 staví celou událost do kontextu, jako by se informace o požadavku prezidenta Václava Klause, kterou zmínila zpravodajka z Bruselu, vyskytla jako naprosto nová a nevěděli o ní v daný moment ani moderátoři.

Na Nově se již v titulku objevuje označení požadavku prezidenta jako „další podmínka ratifikace Lisabonské smlouvy“. Dále o ní mluví jako o „poznámce o listině základních práv“. Slovo „podmínka“ zahrnuje ze sémantického hlediska negativní konotaci. Toto slovo však také poukazuje na to, že informace o požadavku prezidenta byla již v době, kdy ji moderátoři hlásili, známá. Název zprávy na ČT1, *Lisabonská smlouva*, poukazuje na skutečnost, že se zpráva bude týkat Lisabonské smlouvy, ke konkrétní záležitosti však titulek neodkazuje. Toto zjištění by mohlo souviset s obecným úvodem zprávy, ve kterém je zmíněn telefonát Fredrika Reinfeldta a Václava Klause. Bližší obsah telefonátu není uveden, ještě údajně nebyl zveřejněn. Dotaz, který je poté směřován na zpravodajku z Bruselu, se k požadavku prezidenta Klause nevztahuje přímo, přesto zpravodajka tuto zprávu uvádí jako první, což značí o její důležitosti. Zpravodajka ČT 1 požadavek prezidenta označuje jako „podmínku“, dále používá specifické označení „krátká poznámka, dvě věty, vztahující se k listině základních práv“.

Ačkoliv obě média tvrdí, že nikdo ještě přesně netuší, jak by daná poznámka k Listině měla vypadat, ČT 1 uvádí specifičtější označení. Před slovem „poznámka“ uvádí adjektivum „krátká“ a dále specifikuje, že její délka by měla být „dvě věty“. Tato konkrétnost značí buď o větší informovanost ČT 1, nebo naopak o rozhodnutí Novy nezveřejňovat v danou chvíli podrobnější informace o požadavku prezidenta.

Média odlišně prezentují, odkud informaci o prezidentově požadavku získala. Zatímco Nova uvádí: „Podle švédského premiéra Fredrika Reinfeldta...Klaus požaduje...“, ČT 1 odkazuje na kancelář švédského premiéra. Původ informace, kterou podává Nova, tedy není přesně specifikován.

3.1.3. Internetový zpravodajský portál iDnes.cz

První zpráva týkající se požadavku Václava Klause na výjimku z Listiny základních práv EU se na internetovém zpravodajském portálu iDnes.cz objevila pod titulkem *Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU*.

V podtitulku článku se dočteme: „*Prezident Václav Klaus poprvé od irského referenda naznačil, jak dál s Lisabonskou smlouvou*“¹¹¹. Je zde uvedeno, že zdrojem informace o požadavku Václava Klause je, stejně jako v Radiožurnálu, agentura Reuters. Ta se odvolává právě na švédského premiéra Fredrika Reinfeldta a cituje ho: „*Hovořil jsem dnes s Klausem telefonicky... Aby smlouvu podepsal, Klaus požaduje dvouvětou poznámku pod textem, která se vztahuje k Listině základních práv.*“¹¹² Podle agentury: „*Klaus prý Reinfeldtovi sdělil, že dokument skutečně podepíše, pokud k němu bude připojena poznámka, kterou požaduje, a pokud bude kladný posudek ústavního soudu. Podle premiéra Švédska ale Klaus neupřesnil, jak by jím požadovaná poznámka měla vypadat.*“¹¹³

Komentář článku nestaví požadavek prezidenta do negativního kontextu. V komentáři zprávy není užito žádného expresivního označení výjimky z Listiny základních práv EU.

3.1.4. Mladá fronta Dnes vs. Právo

V Mladé frontě článek nesl titulek *Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil*. V Právu nesl článek název *Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu*. Z obou titulků plyne, že Václav Klaus je hlavní příčinou oddálení podpisu Lisabonské smlouvy. Požadavek prezidenta České republiky není specifikován ani v jednom titulku. Titulek Mladé fronty komentuje větou „*Ihned narazil.*“ přijetí prezidentova požadavku ostatními politiky. Slovo „narazit“ implikuje, že postoj většiny politiků k požadavku nebyl kladný.

Ve zprávě Práva se dočteme: „*Prezident Václav Klaus přišel s novou obstrukcí proti Lisabonu: požaduje, aby předtím, než tuto unijní smlouvu podepíše, byla k reformnímu dokumentu připojena poznámka odkazující na Listinu základních práv.*“¹¹⁴ Slovo „poznámka“ se v Právu objevuje až jako třetí označení výjimky z Listiny. Autor článku používá expresivní výrazy pro označení výjimky z Listiny. Vedle spojení „nová podmínka“ se zde vyskytuje „nová obstrukce proti Lisabonu“. Adjektivum „nová“ opět ukazuje negativní stanovisko

¹¹¹ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, www.idnes.cz, 8. 10. 2009.

¹¹² „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, www.idnes.cz, 8. 10. 2009.

¹¹³ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, www.idnes.cz, 8. 10. 2009.

¹¹⁴ „Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

prezidenta Klause vůči Lisabonské smlouvě¹¹⁵. Slovo „obstrukce“ znamená úmyslné maření nějakého jednání.¹¹⁶

Komentář Mladé fronty je expresivnější než v Právu. Článek začíná následovně: „Prezident Václav Klaus včera mluvil po telefonu s nynějším šéfem Evropské rady, švédským premiérem Fredrikem Reinfeldtem. A řekl mu, co žádá výměnou za svůj podpis pod Lisabonskou smlouvu. Fakticky si nadiktoval další překážku k podpisu.“¹¹⁷ Expresivní význam nemá jen podstatné jméno „překážka“, ale také sloveso „nadiktovat“. Ze sémantického hlediska v sobě zahrnuje příkaz, předpis či nařízení.¹¹⁸ Věřodně v této kauze nepůsobí ani spojení „vyměnit něco za něco“. Zatímco v Právu se objevuje přímé prohlášení švédského premiéra Fredrika Reinfeldta, Mladá fronta čerpá z prohlášení agentury Reuters. S odkazem na ni používá výrazy k označení „Klausova postoje“ jako „zpoždovací manévr či taktika pro zachování tváře“ nebo „‘bolehlav‘ pro sedmadvacetičlenný evropský blok“¹¹⁹.

Ačkoliv již na začátku článku v Mladé frontě bylo řečeno, že nejsou konkrétně známy podrobnosti o poznámce, v pokračování článku se vyskytuje podtitulek vztahující se k požadavku Václava Klause: „Chce ke smlouvě přidat dvě věty o lidských právech. Jaké, to se neví.“¹²⁰ Tato informace je matoucí vzhledem k předešlému obsahu. Lze z ní vyvodit, že forma poznámky je již známá, obsah nikoliv. V Právu se k této informaci staví bez sémantických nejasností. Hned na začátku článku se objevuje prohlášení Fredrika Reinfeldta, podle kterého prezident požaduje „dvouvětou poznámku pod textem“. Poté je zveřejněná specifikace poznámky komentována: „Podle Švéda Klaus navíc neuvedl žádné detaily k obsahu požadované poznámky.“

3.1.5. Hospodářské a Lidové noviny

Hospodářské noviny prezentovaly informaci o požadavku prezidenta pod titulkem *Klaus dává Evropě další podmínku k Lisabonu*. Samotná zpráva vypadala následovně: „Český prezident chce do Lisabonské smlouvy přidat poznámku, pak je ochoten ji podepsat. Václav Klaus vytvořil další překážku ratifikace Lisabonské smlouvy. Včera přišel s novým požadavkem, bez kterého prý smlouvu nepodepíše. ... Českému prezidentovi včera kvůli

¹¹⁵ Vysvětleno v předchozím odstavci.

¹¹⁶ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 1998, s. 231.

¹¹⁷ „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil.“ *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹¹⁸ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 1998, s. 59.

¹¹⁹ „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil.“ *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹²⁰ „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil.“ *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

ratifikaci Lisabonu telefonoval švédský premiér a předseda Evropské rady Fredrik Reinfeldt. Klaus mu podle agentury Reuters řekl, že požaduje, aby byla ke smlouvě připojena poznámka týkající se listiny základních práv EU. Neupřesnil ovšem, jak by měla znít.“

Zpráva Lidových novin nesla následující titulek: *Klaus má novou kličku proti Lisabonu*. Zpráva začíná těmito větami: „Prezident chce dodatek k evropské smlouvě. Švédové jsou zaskočení.“ Samotné prohlášení Fredrika Reinfeldta předchází sdělení: „Švédský premiér Fredrik Reinfeldt se včera konečně dovolal českému prezidentovi Václavu Klausovi. Ten ho ale vůbec nepotěšil. Klade si totiž další podmínky. Až pak prý Lisabonskou smlouvu podepíše. Další překážka ze strany Česka je tedy na světě.“ Švédský premiér se k telefonátu vyjádřil následovně: „Hovořil jsem s ním po telefonu. V souvislosti s podpisem smlouvy Klaus požaduje dvouvětou poznámku pod textem, která se vztahuje k listině základních práv.“

Noviny odlišně prezentují informaci v titulcích týkajících se prezidentova požadavku. Hospodářské noviny ho označují jako „podmínku k Lisabonu“ ve vztahu k celé Evropě. Dále o výjimce mluví jako o „překážce“, „požadavku“, „poznámce“. Samotná označení „požadavek“ a „poznámka“ nenesou expresivní konotaci. Přesto mají v lingvistickém kontextu Hospodářských novin stejný sémantický význam jako „podmínka“ či „překážka“. Negativní konotaci jim dodává vedlejší věta. V titulku Lidových novin se objevuje označení „nová klička proti Lisabonu“. Slovo „klička“ vyjadřuje nějaký úskok či léčku¹²¹. V samotné zprávě pak nalezneme označení: „dodatek k evropské smlouvě“, „další podmínky“, „překážka ze strany Česka“.

Noviny prezentovaly rozdílně informaci týkající se prezidentem požadované poznámky. Hospodářské noviny převzaly informace z agentury Reuters, podle které prezident neupřesnil, jak by poznámka měla přesně vypadat. Lidové noviny použily přímé prohlášení Fredrika Reinfeldta, který sdělil, jak si český prezident dodatek představuje: „Klaus požaduje dvouvětou poznámku pod textem.“

Lidové noviny hodnotí informaci velmi subjektivně. Dokazuje to už úvodní věta: „Švédové jsou zaskočení.“ Slovo „konečně“, které je použito v kontextu s telefonátem Fredrika Reinfeldta a Václava Klause jako presupozice nedočkavosti, zase hodnotí postoj švédského premiéra. Hospodářské noviny nic takového neuvádí. Tuto informaci nicméně najdeme ve zprávách Radiožurnálu. V Radiožurnálu se však slovo „konečně“ vztahuje anaforicky k předcházející větě: „Několik dnů prý trvalo, než se švédskému premiérovi, jehož

---

¹²¹ Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha 1998, s. 134.

země předsedá EU, podařilo telefonicky spojit s českých prezidentem.“ Lidové noviny hodnotí i rozpoložení švédského premiéra po telefonátu s českým prezidentem: „Ten ho ale vůbec nepotěšil.“

3.2. Zpracování vybraného citátu v médiích

Nyní se podívejme, s jakými odchylkami je prezentováno první prohlášení Václava Klause, které se týkalo jeho požadavku výjimky k Listině základních práv EU, ve vybraných médiích:

Radiožurnál, 9. 10. 2009   Václav Klaus: „Jsem přesvědčen, že si Česká republika před ratifikací musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést například k prolomení takzvaných Benešových dekretů.“
ČT 1, Události 9. 10. 2009   moderátor: „Prezident Václav Klaus poprvé řekl, proč odkládá podpis Lisabonské smlouvy. Domnívá se, že by mohla fakticky umožnit prolomení poválečných Benešových dekretů. A ti, kteří na jejich základě přišli o majetek, by ho mohli žádat zpět u evropských soudů. Prezident proto požaduje, aby si země vymohla výjimku z Listiny základních práv Unie.“
Nova, Televizní noviny 9. 10. 2009   Václav Klaus: „Jsem přesvědčen, že si ČR před ratifikací musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést např. k prolomení tzv. Benešových dekretů.“
iDnes.cz, „V Lisabonu chci záruky proti prolomení Benešových dekretů, potvrdil Klaus“, 9. 10. 2009   Václav Klaus: "Před ratifikací si Česká republika musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést k prolomení tzv. Benešových dekretů."
Mladá fronta Dnes, „Klaus vytáhl proti Lisabonu Sudetskou kartu“, 10. 10. 2009   komentář novin:

„Podle Klause by si mělo Česko rychle vyjednat ‘výjimku z Lisabonské smlouvy’, jaké už mají i další členské státy, i když kvůli jiným věcem.“
Právo, „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, 10. 10. 2009 Václav Klaus: „Česká republika si musí aspoň dodatečně vyjednat podobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že smlouva nemůže vést například k prolomení tzv. Benešových dekretů.“
Hospodářské noviny -----
Lidové noviny, „Evropa nemá na výběr. Musí Klausovi ustoupit“, 10. 10. 2009 Václav Klaus „Před ratifikací si Česká republika musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku (<u>jako</u> Polsko a Velká Británie). Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést k prolomení tzv. Benešových dekretů.“

Prohlášení českého prezidenta se neobjevilo ve všech médiích ve stejném znění. Ne všechna média ho uvedla formou přímého diskurzu. Přímé prohlášení prezidenta se vyskytlo v Radiožurnálu, na Nově, na internetovém portálu iDnes.cz, v Právu a v Lidových novinách. Formou komentáře byla zpráva prezentována v Mladé frontě Dnes a na ČT 1. V Hospodářských novinách se prohlášení neobjevilo.

Mladá fronta Dnes a ČT 1 si vybrala jen část prezidentova prohlášení. Na ČT 1 je vynechána informace o podobnosti výjimky s již vyjednanými výjimkami Polska a Velké Británie. Mladá fronta Dnes nezmiňuje souvislost výjimky s Benešovými dekrety. Místo vyjmenování konkrétních států, tedy Polska a Velké Británie, zmiňuje jen „další členské státy“.

Odlišně je prohlášení prezidenta Klause prezentováno ve formě přímého diskurzu. Zde jsou však jen drobné odchylky. Zatímco v Lidových novinách, ve zpravodajství na Nově, v Radiožurnálu a na portálu iDnes.cz se objevuje „obdobná výjimka“, Právo použilo synonymum „podobná výjimka“. Na Nově a v Radiožurnálu je informace o tom, že si Česká republika musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku jako Polsko a Velká Británie, prezentována jako vedlejší věta předmětná. Tato verze je pravděpodobně originálním

prohlášením prezidenta republiky. Lidové noviny specifikují do závorky obdobnost výjimky: „*obdobná výjimka (jako Polsko a Velká Británie)*“. V prohlášení prezidenta, které uvádí Právo, chybí příslovečné určení místa, tedy kdy si musí Česká republika dodatečně obdobnou výjimku vyjednat. Právo používá místo spisovné spojky „alespoň“ spisovnou variantu „aspoň“.

Co se týče hierarchizace sémantické struktury věty, v přímém prohlášení prezidenta se objevuje deagentizace u věty: *Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést k prolomení tzv. Benešových dekretů*. Média, která přímý diskurz nevyužívají, prezentují informace jiným způsobem, k deagentizaci nedochází.

Nutnost vyjednání výjimky je v prohlášení prezidenta vyjádřena modálním slovesem „musí“. Mladá fronta Dnes v komentáři nahrazuje modalitu podmiňovacím způsobem a adverbem „rychle“ a tím nutnost, kterou prezident zdůrazňoval, částečně neutralizuje: *Podle Klause by si mělo Česko rychle vyjednat ‘výjimku z Lisabonské smlouvy’... ČT 1 tuto nutnost vyjednání výjimky, kterou prezident požaduje, nahrazuje výpovědí s funkcí asertivní: Prezident proto požaduje, aby si země vymohla výjimku z Listiny základních práv EU*.

Ve všech médiích je výjimka požadovaná prezidentem umístěna jako réma do pozice na konci věty. Je tedy jádrem výpovědi.

3.3. Označení jevu jako vyjádření postoje k němu, sociokulturní kontext

Podívejme se, jak byla výjimka v rámci některých médií politiky označována a jak se na ni názory některých osobností politické scény vyvíjely ode dne, kdy se požadavek Václava Klause na výjimku z Listiny základních práv EU poprvé v tisku objevil, tedy od 9. října 2009. Zaměříme se na internetový zpravodajský portál iDnes.cz a deníky Mladou frontu Dnes a Právo.

3.3.1. Internetový zpravodajský portál iDnes.cz

Dne 9. 10. 2009 svolal prezident České republiky Václav Klaus tiskovou konferenci, která se týkala zveřejnění jeho telefonátu s předsedou Evropské rady Fredrikem Reinfeldtem. Fredrik Reinfeldt naznačil, že prezident ČR bude požadovat výjimku týkající se Listiny základních práv EU. Václav Klaus znovu podotkl, že Lisabonskou smlouvu „*vždy pokládal za špatný vývoj Evropské unie.*“¹²² Nedostatky spatřoval v Listině základních práv EU. Dle jeho názoru nejsou dostatečně zabezpečeny jistoty českých občanů, které již dříve získali.

Podobné upozornění již dříve vznesl Pavel Hasenkopf, právník z kanceláře prezidenta. Podle něho mělo být v rámci Lisabonské smlouvy vyjednáno potvrzení platnosti Benešových dekretů, aby se později možným případně vzniklým nejasnostem vyhnulo.

Prezident dne 9. 10. 2009 prohlásil: „*Před ratifikací si Česká republika musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést k prolomení tzv. Benešových dekretů.*“¹²³ „Obdobnou výjimkou“ je míněn podobný dodatek k Listině základních práv EU, jaký si vyjednala Velká Británie a Polsko. Později prezident upřesnil, jak by měla výjimka vypadat, a vyjádřil se o ní jako o „dovětku“: „*Podobně jsem nikdy neřekl, že by mně nestačily podobné garance, jako dala Evropská rada Irům - s příslibem, kterému bych věřil, že by tento 'dovětek' byl připojen k první další smlouvě, která bude muset být ratifikována ve všech 27 zemích EU. Tou pravděpodobně bude přístupová smlouva s Chorvatskem.*“¹²⁴

Podle Václava Klause měla tuto výjimku vyjednat pro Českou republiku Topolánkova vláda. Mirek Topolánek se k dané připomínce vyjádřil vyloučavě, internetový portál přebíral

---

¹²² „V Lisabonu chci záruky proti prolomení Benešových dekretů, potvrdil Klaus“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹²³ „V Lisabonu chci záruky proti prolomení Benešových dekretů, potvrdil Klaus“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹²⁴ „Klaus dal Lisabonu šanci. Stačí jen slib, že EU nezpochybní Benešovy dekrety“, www.idnes.cz, 17. 10. 2009.

jeho vyjádření z Lidových novin: „Tak za prvé jsou silnější než my, neměli bychom na to sílu. A hlavně - mně sice ta listina vadila a vadí dodnes, ale já jsem neměl mandát od vlády.“¹²⁵

Strana ODS zveřejnila: „Litujeme, že prezident Václav Klaus svou výhradu k ratifikaci Lisabonské smlouvy nevyslovil už před dvěma lety v okamžiku, kdy pověřil premiéra podpisem tohoto dokumentu.“¹²⁶ Strana ODS se k výjimce vyjádřila jako o „výhradě k ratifikaci Lisabonské smlouvy“. Už samotné slovo „výhrada“ v sobě zahrnuje negativní konotaci. Ze sémantického hlediska můžeme výhradu chápat jako námitku či podmínku, která omezuje nějakou činnost.¹²⁷ Lehce ironický tón se objevuje ve vyjádření Mirka Topolánka, který přirovnává Klausův požadavek výjimky k zálibě Stanislava Grosse nosit kšandy a zároveň opasek: „Vláda vyjednala opasek, Václav Klaus chce i kšandy.“¹²⁸ Tímto přirovnáním bývalý premiér Klausův požadavek očividně zesměšňuje a zlehčuje.

Postoj Fredrika Reinfeldta, předsedy Evropské rady, k výjimce z Listiny je patrný z toho, jak se o ní vyjadřuje. Dne 8. 10. 2009 v článku s názvem *Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU* mluví F. Reinfeldt o výjimce nejdříve jako o „dvouvěť poznámce pod textem, která se vztahuje k Listině základních práv“, dále najdeme dvouslovné označení „špatná zpráva“, ve smyslu zdržení ratifikace LS. Mluví ale také o „dodatečném opatření“, které by se týkalo České republiky.

Jiří Paroubek se na požadavek výjimky z Listiny základních práv EU vyjádřil takto: „Pokud by to neznamenaloznovuotevření procesu ratifikace v dalších 26 zemích, mohlo by to být akceptovatelné.“¹²⁹ Z jeho dalšího vyjádření je nicméně cítit jistý nesouhlas a hledání viníků: „V této věci je nutné jasně vysvětlit, kdo je viníkem této situace a kdo za tyto komplikace nese politickou odpovědnost.“¹³⁰ Nejdříve je tedy pro něj požadavek pana prezidenta za jistých podmínek „akceptovatelný“, později už ho považuje za „jisté komplikace“, které někdo způsobil. Poté, co prezident obdržel návrh švédského předsednictví EU, který by mohl být řešením jeho požadavku, se předseda ČSSD k celé situaci vyjadřuje opět s jistým nadhledem: „Považuji aktuální vývoj okolo ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice, kdy se rýsuje řešení v podobě tzv. švédského návrhu, za pozitivní. Jsem

¹²⁵ „Jabl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad“, www.idnes.cz, 11. 10. 2009.

¹²⁶ „Lisabon se i s Klausovou podmínkou podaří ratifikovat letos, věří Fischer“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹²⁷ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha 1998, s. 508.

¹²⁸ „Topolánek k Lisabonu: Klausovi nejde o národní zájmy, ale o publicitu“, www.idnes.cz, 13. 10. 2009.

¹²⁹ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, www.idnes.cz, 8. 10. 2009.

¹³⁰ „Paroubek se pídí po tom, co Klaus říkal Topolánkově vládě k Lisabonu“, www.idnes.cz, 12. 10. 2009.

přesvědčen, že je to cesta, jak splnit požadavek prezidenta Václava Klause a umožnit tak rychlé dokončení ratifikačního procesu Lisabonské smlouvy v České republice."¹³¹

Předseda strany zelených Ondřej Liška naopak výjimku požadovanou panem prezidentem prohlásil za „obstrukci.“ Toto podstatné jméno může být označeno i jako „překážka“. Celkově se k dodatku staví odmítavě, což je vidět v následující výpovědi: *"Nový argument Václava Klause týkající se tzv. Benešových dekretů není možné brát vážně, je to pouze hra na strunu primitivního nacionalismu. Vypadá to, že Klaus tímto zahajuje volební kampaň pro nové pravicově extremistické uskupení, do jehož čela se zřejmě chce postavit.*"¹³² Z označení O. Lišky „nový argument“ a „hra na strunu primitivního nacionalismu“ je patrné, že požadavek prezidenta Václava Klause považuje za zbytečnou překážku k ratifikaci LS, se kterou vyrukoval na poslední chvíli jen proto, aby se zviditelnil. Vyjednání prezidentem požadované výjimky považuje za ustoupení členů EU ve prospěch Lisabonské smlouvy, dodatek však podle něj pro české občany nebude prospěšný: *"Pokud Česko dostane výjimku z Listiny, znamená to oslabení práv českých občanů v Unii.*"¹³³ Označení výjimky zde však nemá negativní konotaci.

Předseda senátu Přemysl Sobotka (ODS) označil výjimku za „nový problém“, který bude potřeba řešit.¹³⁴

Karel Schwarzenberg se k dodatku vyjadřuje následovně: *"Vyvolává to pocit, že jsme slabí a nevěříme si.*"¹³⁵ V rozhovoru pro Mladou frontu Dnes dokonce mluví o „tanečcích kolem Lisabonské smlouvy“. Tímto označením samozřejmě nemyslí pouze zmiňovaný dodatek, ale tato nálepka, kterou dané problematice přisoudil den poté, co byl požadavek pana prezidenta zveřejněn, s dodatkem jistě souvisí. Domníval se, že celá záležitost s odsouváním ratifikace LS poškodí pověst České republiky v zahraničí, v tomto kontextu označil požadavek Václava Klause jako „znejišťování ratifikačního procesu.“¹³⁶

Předseda vlády Jan Fischer k požadavku prezidenta ČR řekl: *"Vláda se dodatečnou podmínkou bude zabývat už na své pondělní schůzi. Budeme hledat cesty, jak najít solidní východiska z této situace.*"¹³⁷ Premiér byl přesvědčen, že se podaří schválit Lisabonskou smlouvu v České republice do konce roku. Přestože ho požadavek pana prezidenta nepotěšil,

---

¹³¹ „Klausovi se líbí švédský návrh české výjimky pro Lisabon“, www.idnes.cz, 23. 10. 2009.

¹³² „Zelení: Je čas odvolat Klause, překračuje mantinely ústavy“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹³³ „Česko dostane od EU výjimku k Lisabonu, další už Klaus nežádá“, www.idnes.cz, 29. 10. 2009.

¹³⁴ „Zelení: Je čas odvolat Klause, překračuje mantinely ústavy“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹³⁵ „Schwarzenberg: Klaus vyvolává pocit, že jsme slabí“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

¹³⁶ „TOP 09: Bude-li Klaus s podpisem Lisabonu otálet, donutíme jej zákonem“, www.idnes.cz, 22. 10. 2009.

¹³⁷ „Lisabon se i s Klausovou podmínkou podaří ratifikovat letos, věří Fischer“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

byl ochoten kompromisů a dalších politických vyjednávání, která budou založena na důkladné právní analýze. O výjimce se zmiňoval jako o „dodatečné podmínce“, „výjimce“.

Od začátku negativně se k výjimce vyjadřoval předseda KDU-ČSL Cyril Svoboda. Ten nejdříve dodatek z Listiny označil za „zlepšováky“, později vyzval lidi, aby šli při příležitosti výročí 17. listopadu přímo na Hrad zeptat se pana prezidenta na „tuto situaci.“¹³⁸

Strohý a negativní postoj k požadavku Václava Klause zaujal bulharský premiér Bojko Borisov: *"Nelze to připustit, nelze to tolerovat. Prezident Sarkozy je stejného názoru jako já."*¹³⁹ B. Borisov současně zopakoval i názor francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho.

Nejdříve pozitivně přijal návrh Václava Klause na výjimku z Listiny slovenský premiér Robert Fico: *"Máme jen dvě možnosti. Buď budeme v Evropské radě (na vrcholné schůzce EU) vetovat český návrh, nebo budeme trvat na tom, aby se vztahoval i na Slovensko."*¹⁴⁰ Z označení výjimky slovenským premiérem je patrné, že k ní nechová negativní postoj: „požadavek Václava Klause“, „výjimka“, „český návrh“. Premiér chce naopak výjimku týkající se nedotknutelnosti Benešových dekretů vztáhnout i na Slovenskou republiku.

Na základě slovenských požadavků se k celé situaci vyjádřil předseda Evropské komise José Barroso a označil je jako „umělé překážky bránící dokončení ratifikačního procesu.“¹⁴¹

Další příklady označení výjimky v rámci dané politické události: Jan Zahradil (ODS) označil dodatek jako „silný ústupek od Evropské Unie.“¹⁴² Klausův tajemník Ladislav Jakl mluví o „podmínce“¹⁴³ a „této připomínce“¹⁴⁴. Advokát Aleš Pejchal, který jako jeden z mála poukazoval na možnost obejití Benešových dekretů v případě nevyjednané výjimky k Listině, se o prezidentově požadavku vyjádřil přeneseně jako o „schopnosti alespoň trochu zarazit EU.“¹⁴⁵

Aktéry objevující se v této politické záležitosti lze rozdělit do tří skupin. V první jsou ti, kteří jsou zastánci výjimky z Listiny základních práv EU. Do této nepříliš početné skupiny patří především Václav Klaus, advokát Aleš Pejchal, Jan Zahradil a senátor Jiří Oberfalzer

¹³⁸ „Jakl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad“, www.idnes.cz, 11. 10. 2009.

¹³⁹ „Bulharský premiér a francouzský prezident odmítají Klausův postoj“, www.idnes.cz, 12. 10. 2009.

¹⁴⁰ „Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico“, www.idnes.cz, 19. 10. 2009.

¹⁴¹ „Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico“, www.idnes.cz, 19. 10. 2009.

¹⁴² „Česko dostane od EU výjimku k Lisabonu, další už Klaus nežádá“, www.idnes.cz, 29. 10. 2009.

¹⁴³ „Česko dostane od EU výjimku k Lisabonu, další už Klaus nežádá“, www.idnes.cz, 29. 10. 2009.

¹⁴⁴ „Jakl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad“, www.idnes.cz, 11. 10. 2009.

¹⁴⁵ „Hradní právník Aleš Pejchal diskutoval on-line o Lisabonské smlouvě“, www.idnes.cz, 3. 11. 2009.

(i s dalšími senátory).¹⁴⁶ Ne zcela přesné je zařazení slovenského premiéra Roberta Fica, který svůj názor na výjimku z Listiny základních práv EU změnil. Druhou skupinu tvoří aktéři, kteří dodatek k Listině považují za zbytečný a škodlivý pro pověst České republiky. Z českých zástupců lze jednoznačně uvést Karla Schwarzenberga, Cyrila Svobodu, Ondřeje Lišku, Jana Fischera či dokonce Václava Havla¹⁴⁷. Z představitelů orgánu EU je možné jmenovat Fredrika Reinfeldta či José Barroso. Do třetí skupiny bych zařadila Jiřího Paroubka a Mirka Topolánka, a to z toho důvodu, že jejich stanovisko k výjimce nebylo záporné, ale jejich postoj nebyl ani bez výhrad kladný. Mirek Topolánek se k vyjádření o výjimce stavěl spíše vyhybavě a Jiří Paroubek ji považoval za akceptovatelnou, ale pouze za jistých podmínek.

---

¹⁴⁶ Považuji za podstatné Jiřího Oberfalzera do této skupiny uvést, přestože jsem na zpravodajském portálu iDnes.cz žádné jeho označení zkoumaného objektu nenašla. Ve zkoumané politické události je však podstatným aktérem.

¹⁴⁷ Václav Havel se o výjimce vyjádřil v Otázkách Václava Moravce v České televizi. *Mladá fronta Dnes* převzala část jeho prohlášení v článku „Havel odmítá výjimku, kterou si vynutil Klaus kvůli Lisabonské smlouvě.“ Bývalý prezident o výjimce řekl: „Považoval bych to za dobré, aby zanikla.“

Tab. 1. Označování výjimky z Listiny základních práv EU na internetovém portálu iDnes.cz:

Václav Klaus	obdobná výjimka	dovětek		
Jiří Paroubek	mohlo by to být akceptovatelné	požadavek prezidenta Václava Klause		
Mirek Topolánek	výhrada k ratifikaci LS (ODS)			
Fredrik Reinfeldt	dvouvětá poznámka pod textem, která se vztahuje k Listině základních práv	špatná zpráva	dodatečná opatření	
Ondřej Liška	obstrukce	nový argument týkající se tzv. Benešových dekretů	hra na strunu primitivního nacionalismu	výjimka z Listiny
Karel Schwarzenberg	tanečky kolem Lisabonské smlouvy	znejišťování ratifikačního procesu		
Cyril Svoboda	zlepšováky	tato situace		
Přemysl Sobotka (ODS)	nový problém			
Jan Fischer	dodatečná podmínka	výjimka		
Robert Fico	požadavek Václava Klause	výjimka	český návrh	
José Barroso	umělé překážky			

3.3.2. Deník Právo

Václav Klaus požadoval z Listiny základních práv EU „podobnou výjimku“ jako Velká Británie a Polsko. Při své návštěvě v Moskvě ke svému požadavku řekl: *„To je vážná věc a kdo v tom hledá nějaké konjunkturální obstrukce, tak se zásadním způsobem mylí.“*¹⁴⁸ V tom samém článku nicméně sám svůj požadavek označil za „podmínku“. Tím dal najevo, že si sám je vědom potíží, kterým Českou republiku vystavuje. Na internetovém zpravodajském portálu iDnes.cz prezident svůj požadavek svým vyjádřením do takového kontextu nestaví. Později v reakci na spekulace kolem schválení požadavku všemi členskými zeměmi EU prezident prohlásil: *„Já jsem nikdy neřekl, že je nezbytné, aby můj dovětek musely spolu s celou Lisabonskou smlouvou znovu ratifikovat všechny členské státy EU.“*¹⁴⁹ Po zveřejnění výsledků jednání EU prezident reagoval následovně: *„S uspokojením jsem přijal rozhodnutí bruselského summitu, že ČR získala významnou výjimku z Lisabonské smlouvy.“*¹⁵⁰ Václav Klaus ujistil občany, že *„neplatnost Listiny pro ČR nevede ke snížení úrovně sociálních jistot“*¹⁵¹. Po vyjednání výjimky zkritizoval vládu Mirka Topolánka: *„Stejnou výjimku si před dvěma roky vyjednali Poláci a Britové. Naši vyjednavací tutéž výjimku – navzdory usnesení tehdejší vlády – prosadit neuměli či nechtěli.“*¹⁵² Dále prohlásil, že „dosažený výsledek“ pokládá za maximálně možný a nehodlá vznášet další podmínky k ratifikaci LS.¹⁵³

Označení výjimky švédského premiéra a předsedy Evropské rady Fredrika Feinfeldta jako „dvouvětá poznámka pod textem“ se objevilo již na internetovém portálu iDnes.cz. V témže kontextu, který se hned 9. 10. 2009 objevil jak na iDnes.cz, tak v Právu, F. Reinfeldt prohlásil výjimku za „špatnou zprávu“ a „dodatečná opatření“. Později však Právo otisklo jeho vyjádření jisté podpory požadavku prezidenta ČR: *„Shodujeme se ohledně této výjimky (z lisabonské smlouvy). Jsem si jistý, že Češi to ratifikují, pokud dostanou výjimku.“*¹⁵⁴

První reakce předsedy ČSSD Jiřího Paroubka na výjimku, „mohlo by to být akceptovatelné“, se objevila na iDnes.cz i v Právu. Téhož dne se Jiří Paroubek v Právu vyjádřil za celou stranu ČSSD: *„Považujeme proto požadavek Václava Klause na příslušný*

¹⁴⁸ „Klaus: Podmínky k Lisabonu se nevzdám“, *Právo*, 15. 10. 2009.

¹⁴⁹ „Fico připustil, že se Slovensko přidá k české žádosti o výjimku“, *Právo*, 19. 10. 2009.

¹⁵⁰ „Paroubek: vláda v Bruselu selhala“, *Právo*, 31. 10. 2009.

¹⁵¹ „Paroubek: vláda v Bruselu selhala“, *Právo*, 31. 10. 2009.

¹⁵² „Paroubek: vláda v Bruselu selhala“, *Právo*, 31. 10. 2009.

¹⁵³ „Paroubek: vláda v Bruselu selhala“, *Právo*, 31. 10. 2009.

¹⁵⁴ „Europoslanci žádají čelit Klausově podmínce“, *Právo*, 22. 10. 2009.

*dodatek k Lisabonské smlouvě za nadbytečný.*¹⁵⁵ I přes tento argument byla strana ochotna jistých kompromisů a výjimku přijmout: „*Myslím, že ta cesta existuje.*“¹⁵⁶ Stanovisko strany ČSSD

a Jiřího Paroubka není ovšem zcela bez výhrad: „*Realita je taková, že prezident toto považuje jako svou daň za podpis pod Lisabonem.*“¹⁵⁷ Poté, co prezident přijal návrh výjimky vytvořený švédským předsednictvím Unie, ji Jiří Paroubek označil jako „požadavek prezidenta Václava Klause“.

Vyjádření předsedy Strany zelených Ondřeje Lišky jako o „obstrukci“ se vyskytlo na iDnes.cz i v Právu. Ondřej Liška svůj nesouhlas k požadavku Václava Klause vyjadřuje označením „argument Václav Klause“ a „hra na strunu primitivního nacionalismu“.

Pestré označení výjimky z Listiny použil během svého rozhovoru pro Právo první místopředseda ČSSD Přemysl Sobotka: „nějaká výjimka“, „pojistka pro naši zemi“, „vyjednaná výjimka“, „tato výjimka“, „tzv. český dodatek“, „tzv. česká výjimka“, „jeho výhrada“¹⁵⁸.

Předseda strany TOP 09 Karel Schwarzenberg označuje v Právu výjimku jako „ústupovou cestu“.¹⁵⁹ Později se o ní vyjadřuje jako o „nějakém dodatku“, který by musel být znovu ratifikován všemi státy EU¹⁶⁰.

K požadavku Václava Klause, který byl reakcí na obavy prolomení tzv. Benešových dekretů, zareagoval premiér Jan Fischer následovně: „*Vláda ČR věnovala pozornost všem aspektům Lisabonské smlouvy včetně eventuálního rizika prolomení Benešových dekretů. Na základě analýz vláda neshledala, že by takové riziko bylo reálné. Všechny analýzy, které máme k dispozici, tuto možnost vyloučily.*“¹⁶¹ Tímto prohlášením dal premiér ČR najevo opačný postoj k možnosti prolomení Benešových dekretů oproti Václavu Klausovi. Jeho postoj je patrný také z označení výjimky z Listiny jako „podmínky prezidenta“ a „poslední signál tohoto druhu z ČR“¹⁶². Slovo „podmínka“, které je v souvislosti s výjimkou velmi často používané, jsem již ze sémantického hlediska specifikovala. Adjektivum „poslední“ odkazuje k předešlým událostem, které souvisely s ratifikací Lisabonské smlouvy v ČR a které naši republiku ukazovaly v nepříliš dobrém světle. Václav Fischer se vyjadřuje o výjimce jako

¹⁵⁵ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁵⁶ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

¹⁵⁷ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

¹⁵⁸ „Sobotka: Zkušenosti s komunisty jsou smíšené, jsem pro levostředovou vládu“, *Právo*, 7. 11. 2009.

¹⁵⁹ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁶⁰ „Listinou práv EU jsme se nezabývali – nebyl důvod“, *Právo*, 13. 10. 2009.

¹⁶¹ „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁶² „Vláda kývla na podmínku Klause, musí ale být poslední“, *Právo*, 13. 10. 2009.

o „dodatečné podmínce prezidenta republiky“¹⁶³. Ve spojení s formulací dodatku se však objevuje i jeho označení výjimky jako „textu opt-outu“¹⁶⁴. Poté, co byla výjimka schválena, prohlásil Jiří Fischer: „*Výjimka nesníží standard ochrany českých občanů, a to ani v oblasti sociálních práv. Jsme přesvědčeni, že je dostatečně zajištěna v českém ústavním pořádku.*“¹⁶⁵

Předseda Evropského parlamentu Jerzy Buzek, který 9. října jednal v Praze, se v Právu vyjádřil následovně: „*Dodatečné požadavky či poznámky, které prezident Klaus má, je něco, co si musí Česká republika vyřešit interně.*“¹⁶⁶

Cyril Svoboda se k obavám prezidenta vyjádřil následovně: „*Na to existují expertízy, které vylučují použití práva EU na dobu před naším vstupem do Unie.*“¹⁶⁷ Tím se postavil do opozice proti požadavku výjimky z Listiny a možnost prolomení Benešových dekretů označil za absurdní. Později označil za absurdní i požadavek prezidenta: „*To, co nabízí pan prezident, to není řešení, to je tahání modrého z nebe. ... Kde najdete těch dalších 26 členských států, které budou ochotny s námi to vyjednávat?*“¹⁶⁸ Cyril Svoboda označil celou kauzu za „vážnou politickou situaci“ a směrem k chování prezidenta zaujal negativní stanovisko: „*Prezident má svůj vlastní názor, který je odlišný od většiny občanů, od parlamentu i Ústavního soudu. Nemůže postavit svůj osobní názor nad úřad, který zastává. Měl by tedy rezignovat, nebo respektovat vůli institucí v ČR.*“¹⁶⁹

Názor francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho na iDnes.cz je součástí prohlášení bulharského premiéra Bojko Borisova. V Právu se vyskytlo k celé kauze následující vyjádření Nicolase Sarkozyho: „*Jeho odmítnutí je tím nepřijatelnější, že český parlament hlasoval ve prospěch smlouvy a že česká vláda je nakloněna její ratifikaci.*“¹⁷⁰ Touto větou zaujal stanovisko k celé záležitosti ratifikace Lisabonské smlouvy, ne pouze k požadavku prezidenta ČR. Sarkozyho konkrétní označení výjimky, kterou český prezident požaduje, se nevyskytlo ani na iDnes.cz, ani v Právu.

Odlišná první reakce slovenského premiéra Roberta Fica na požadavek Václava Klause (ve srovnání s iDnes.cz) se objevila dne 19. 10. 2009 v Právu: „*Pokud ta formulace bude znamenat, že by Česká republika získala výjimku, že v žádném případě se Lisabonská smlouva nemůže vztahovat na Benešovy dekrety, tak potom i Slovenská republika se k tomuto*

¹⁶³ „Premiér věří, že výjimka pro ČR uspokojí i Slováky“, *Právo*, 20. 10. 2009.

¹⁶⁴ „Premiér věří, že výjimka pro ČR uspokojí i Slováky“, *Právo*, 20. 10. 2009.

¹⁶⁵ „Klaus vyhrál, výjimka schválena“, *Právo*, 30. 10. 2009.

¹⁶⁶ „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁶⁷ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁶⁸ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

¹⁶⁹ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

¹⁷⁰ „Sarkozy tlačí na Klause“, *Právo*, 17. 10. 2009.

tématu bude muset postavit podstatně aktivněji.“¹⁷¹ Dne 20. 10. 2009 označil slovenský premiér výjimku jako „český návrh“¹⁷².

K požadavku Václava Klause se s odstupem vyjádřil také předseda Evropské komise José Barroso: „*Doufáme, že nyní nejsou vytvářeny žádné umělé překážky.*“¹⁷³ Zdůraznil, že očekává, že Česká republika dodrží slíbený závazek vůči EU, pokud Ústavní soud nedojde k závěru, že Lisabonská smlouva je v rozporu s ústavou.

Další osobnosti politické scény se o výjimce vyjádřily v Právu následovně: prezidentův tajemník Ladislav Jakl ji označil jako „tuto věc, která je životním zájmem ČR“, „zásadní věc“¹⁷⁴ a „takový dodatek, jaký má Polsko a Británie“¹⁷⁵. Maďarský premiér Péter Balázs označil požadavek českého prezidenta jako „výjimku“¹⁷⁶, Miloš Zeman jako „dovětek navrhovaný k Lisabonské smlouvě“¹⁷⁷. Prezidentův kancléř Jiří Weigl výjimku označil jako „jednu podmínku ratifikace“¹⁷⁸. Tehdejší ministr pro lidská práva Michael Kocáb jako „námitku“¹⁷⁹.

---

¹⁷¹ „Fico připustil, že se Slovensko přidá k české žádosti o výjimku“, *Právo*, 19. 10. 2009.

¹⁷² „Slovensko může vetovat český dodatek“, *Právo*, 20. 10. 2009.

¹⁷³ „Barroso Fischerovi: Zaskočili jste nás“, *Právo*, 14. 10. 2009.

¹⁷⁴ „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, *Právo*, 10. 10. 2009.

¹⁷⁵ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

¹⁷⁶ „Maďarsko vidí řešení v dodatku“, *Právo*, 22. 10. 2009.

¹⁷⁷ „Miloš Zeman poprvé v terénu“, *Právo*, 22. 10. 2009.

¹⁷⁸ „Klaus vyhrál, výjimka schválena“, *Právo*, 30. 10. 2009.

¹⁷⁹ „Kocáb kvůli výjimce nehlasoval pro mandát vlády v Bruselu“, *Právo*, 30. 10. 2009.

Tab. 2. Označování výjimky z Listiny základních práv EU v Právu:

Václav Klaus	podobná výjimka	konjunkturální obstrukce	podmínka	můj dovětek
	významná výjimka z Lisabonské smlouvy	dosažený výsledek	stejná výjimka	tatáž výjimka
Jiří Paroubek	mohlo by to být akceptovatelné	daň za podpis pod Lisabonem	požadavek Václava Klause na příslušný dodatek k Lisabonské smlouvě	ta cesta
	požadavek prezidenta Václava Klause			
Fredrik Reinfeldt	dvouvěťá poznámka pod textem, která se vztahuje k Listině základních práv	špatná zpráva	dodatečná opatření	tato výjimka, výjimka
Ondřej Liška	obstrukce	argument Václava Klause	hra na strunu primitivního nacionalismu	
Karel Schwarzenberg	projev vlastní slabosti a pozdní lítosti	ústupová cesta	nějaký dodatek	
Cyril Svoboda	zlepšováky	tato situace	vážná politická situace	tahání modrého z nebe
Přemysl Sobotka (ČSSD)	nějaká výjimka	pojistka pro naši zemi	tzv. český dodatek/tzv. česká výjimka	jeho výhrada
	tato/vyjednaná výjimka			

Jan Fischer	poslední signál tohoto druhu z ČR ¹⁸⁰	dodatečná podmínka prezidenta republiky	podmínky prezidenta	text opt-outu
	prezidentův požadavek ¹⁸¹			
Robert Fico	výjimka	český návrh		
José Barroso	umělé překážky			

---

¹⁸⁰ „Vláda kývla na podmínku Klause, musí ale být poslední“, *Právo*, 13. 10. 2009.

¹⁸¹ „Klaus slíbil Fischerovi, že nebude klást další podmínky“, *Právo*, 29. 10. 2009.

3.3.3. Deník Mladá fronta Dnes

Podle Mladé fronty Dnes si Václav Klaus „fakticky nadiktoval další překážku k podpisu“¹⁸². Ke svému požadavku řekl: „Myslím si, že se výjimka dá rychle, byť nestandardně, vyřešit.“¹⁸³ Svůj požadavek označil jako „mou podmínku“, „stejnou výjimku“ či „tutéž výjimku“¹⁸⁴ – tato označení se vztahovala k podobnosti výjimky České republiky a výjimky, kterou si již vyjednalo Polsko a Velká Británie.

Přímé vyjádření k vyjednání výjimky od Mirka Topolánka, jaké se vyskytlo na internetovém portálu iDnes.cz a v Právu, v Mladé frontě Dnes nenalezneme. Mladá fronta Dnes nepoužila přímý diskurz a jeho vyjádření o tom, že na vyjednání výjimky jsme nebyli dostatečně silní, ztvárnila formou komentáře: „*Expremiér Mirek Topolánek tvrdí, že jsme na to neměli dostatečnou sílu. ... Spíše Topolánek něco podobného nechtěl (tvrdí ale, že Listina práv mu také vadí)*...“¹⁸⁵

Švédský premiér Fredrik Reinfeldt označil výjimku bez expresivní konotace: „*Řekl, že by chtěl, aby poznámku odsouhlasil summit evropských šéfů vlád.*“¹⁸⁶

Jiří Paroubek se zajímal o to, zda vláda o požadavku prezidenta věděla: „*Pokud se potvrdí, že prezident Václav Klaus vládu Mirka Topolánka o svých požadavcích informoval, žádáme, aby byly sděleny důvody, jak bylo s těmito požadavky naloženo a proč je Topolánkova vláda neakceptovala, popřípadě nebyla schopna prosadit.*“¹⁸⁷

Bývalý předseda Strany zelených Martin Bursík prezidentovo jednání zkritizoval: „*Prezident tímto partyzánským jednáním poškozují dobré jméno České republiky, izoluje nás z Evropské unie, jedná proti vůli obou komor parlamentu a především proti drtivé vůli občanů.*“¹⁸⁸

Karel Schwarzenberg k výjimce v interview pro Mladou frontu Dnes řekl: „*S odpuštěním, proč to prezident neřekl už dávno? Měl o to požádat vládu, když se o Lisabonské smlouvě vyjednávalo. Proč až teď?*“ Vyvoláváme tak jen pocit naší slabosti.“¹⁸⁹

Jan Fischer se o prezidentově požadavku v kontextu jeho splnění vyjádřil následovně: „*My pracujeme na textu, který by formalizoval takzvanou dodatečnou podmínku.*“¹⁹⁰ Později

¹⁸² „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹⁸³ „Klaus vsadil na strach“, *Mladá fronta Dnes*, 10. 10. 2009.

¹⁸⁴ „Klausovo „vítězství“ – Listina platí“, *Mladá fronta Dnes*, 31. 10. 2009.

¹⁸⁵ „Tlačit s Klausem na EU je výhodné“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹⁸⁶ „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹⁸⁷ „Ale už žádné ne, pane prezidentě“, *Mladá fronta Dnes*, 13. 10. 2009.

¹⁸⁸ „Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

¹⁸⁹ „Klaus vyvolává pocit, že jsme slabí“, *Mladá fronta Dnes*, 10. 10. 2009.

v interview pro Mladou frontu označil výjimku jako „dodatečnou podmínku pana prezidenta“, „český dodatek“, „dodatek“.¹⁹¹ Po vyjednání dodatečné výjimky Jan Fischer použil metaforu a o výjimce se vyjádřil jako o dítěti: „*Výsledek se nerodil lehce, trvalo to hodiny, ale dítě se narodilo a to zdravé.*“¹⁹²

Na rozdíl od Práva, které cituje prohlášení Jerzyho Buzka, Mladá fronta stejné prohlášení prezentuje formou komentáře: „*To si musí vyřešit Česká republika nejdřív interně, prohlásil včera předseda Evropského parlamentu Jerzy Buzek...*“¹⁹³

Slovenský premiér Robert Fico prohlásil, že Benešovy dekrety jsou nezrušitelné a že Slovensko v nich nevidí žádný problém. Výjimku označil bez expresivní konotace: „*Pokud by ale Česká republika získala výjimku, tak potom i Slovenská republika se k tomuto tématu bude muset postavit podstatně aktivněji.*“¹⁹⁴ Později záměry Slovenské republiky specifikoval: „*Máme jen dvě možnosti. Bud' budeme v Evropské radě (na vrcholné schůzce EU na konci října) vetovat český návrh, nebo budeme trvat na tom, aby se vztahoval i na Slovensko.*“¹⁹⁵

Prezidentův tajemník Ladislav Jakl označil prezidentův požadavek výjimky jako „tyto záruky“¹⁹⁶ či „jeho podmínku“.¹⁹⁷ Zdeněk Škromach o výjimce řekl: „*Výjimka z celé Listiny je pro nás překvapením.*“¹⁹⁸

---

¹⁹⁰ „Fischer zkusí umluvit Klause“, *Mladá fronta Dnes*, 14. 10. 2009.

¹⁹¹ „Lobbisté? Držím je dvě paže od těla“, *Mladá fronta Dnes*, 23. 10. 2009.

¹⁹² „Evropa ustoupila Klausovi“, *Mladá fronta Dnes*, 30. 10. 2009.

¹⁹³ „Klaus vsadil na strach“, *Mladá fronta Dnes*, 10. 10. 2009.

¹⁹⁴ „Klaus strhne i Slovensko“, *Mladá fronta Dnes*, 19. 10. 2009.

¹⁹⁵ „Prezident Fischer věří, že Slováci euroveto nedají“, *Mladá fronta Dnes*, 20. 10. 2009.

¹⁹⁶ „Zlobivé Česko strhlo proti EU i dosud vzorné Slováky“, *Mladá fronta Dnes*, 19. 10. 2009.

¹⁹⁷ „Evropa ustoupila Klausovi“, *Mladá fronta Dnes*, 30. 10. 2009.

¹⁹⁸ „Klausovo ‘vítězství’ – Listina platí“, *Mladá fronta Dnes*, 31. 10. 2009.

Tab. 3. Označování výjimky z Listiny základních práv EU v Mladé frontě Dnes:

Václav Klaus	výjimka	má podmínka	stejná výjimka/tatáž výjimka
Fredrik Reinfeldt	poznámka		
Jiří Paroubek	své požadavky	tyto požadavky	
Ondřej Liška	Klausův požadavek ¹⁹⁹		
Martin Bursík	toto partyzánské jednání		
Jan Fischer	dodatečná podmínka	dítě	
Robert Fico	výjimka	český návrh	

¹⁹⁹ „Klausovo “vítězství“ – Listina platí“, *Mladá fronta Dnes*, 31. 10. 2009.

3.4. Srovnání lingvistického a sociokulturního kontextu ve vybraných médiích

Podívejme se, jak se zpracování vyjádření některých politiků české či evropské politické scény odlišovala ve vybraných médiích.

3.4.1. iDnes.cz vs. Právo vs. Mladá fronta Dnes

Strana ODS zveřejnila prohlášení: *"Litujeme, že prezident Václav Klaus svou výhradu k ratifikaci Lisabonské smlouvy nevyslovil už před dvěma lety v okamžiku, kdy pověřil premiéra podpisem tohoto dokumentu."*²⁰⁰ Toto prohlášení zveřejnil internetový portál iDnes.cz. Označení výjimky slovy „výhrada k ratifikaci Lisabonské smlouvy“ v sobě zahrnuje negativní konotaci. Právo prohlášení strany necitovalo, použilo nepřímého diskurzu a reformulovalo prohlášení následovně: *„Podle ODS staví Klausův krok Česko do špatného světla, měl s ním přijít před dvěma lety.“*²⁰¹ Označení výjimky, které použilo ODS, jako „výhradu k ratifikaci“ autor článku Práva pozměnil na „Klausův krok“. Právo tedy předpokládá jistou znalost čtenáře s touto kauzou a využívá presupozice. Slovo „krok“ v tomto slovním spojení odkazuje na prezidentův tah, který souvisí s podpisem Lisabonské smlouvy. Negativní postoj ODS vůči Klausově požadavku není vyjádřen jedním slovem jako na zpravodajském portálu iDnes.cz (slovo „výhrada“), ale celou větou: „Klausův krok staví Česko do špatného světla.“ Další presupozice je spojena s neupřesněním příslovečného určení času „před dvěma lety“. Internetový zpravodajský portál iDnes.cz specifikuje toto příslovečné určení vedlejší větou. Před dvěma lety pověřil prezident premiéra podpisem Lisabonské smlouvy. Právo předpokládá, že čtenář je s těmito okolnostmi obeznámen. V Mladé frontě se toto prohlášení neobjevilo.

Rozdílně bylo zpracováno vyjádření Mirka Topolánka k tomu, že vláda nevyjednala podobnou výjimku jako Polsko a Velká Británie, ačkoliv o požadavku prezidenta věděla. Portál iDnes.cz přebíral citát z Lidových novin: *„Tak za prvé jsou silnější než my, neměli bychom na to sílu. A hlavně - mně sice ta listina vadila a vadí dodnes, ale já jsem neměl mandát od vlády.“*²⁰² Mladá fronta Dnes prohlášení Mirka Topolánka prezentovala formou nepřímého diskurzu: *„Expremiér Mirek Topolánek tvrdí, že jsme na to neměli dostatečnou sílu. ... Spíše Topolánek něco podobného nechtěl (tvrdí ale, že Listina práv mu také*

²⁰⁰ „Lisabon se i s Klausovou podmínkou podaří ratifikovat letos, věří Fischer“, www.idnes.cz, 9. 10. 2009.

²⁰¹ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

²⁰² „Jabl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad“, www.idnes.cz, 11. 10. 2009.

vadí)...“²⁰³ Z dat publikovaných článků je zřejmé, že Mladá fronta nepřebrala výrok z internetového portálu, ale pravděpodobně buď z Lidových novin, nebo z jiného zdroje. Reformulace Mladé fronty neodpovídá přesně prohlášení Mirka Topolánka. Mirek Topolánek mluví o možnosti vyjednání výjimky v podmiňovacím způsobu, z jeho pohledu tedy šlo pouze o hypotetickou možnost. Mladá fronta prezentuje nedostatek síly vlády pro vyjednání výjimky formou minulého času, tedy jako fakt. V komentáři Mladé fronty se objevuje subjektivní hodnocení situace a dedukce redaktora, to může ovlivnit názor čtenáře: „*Spíše Topolánek něco podobného nechtěl*“.

Do odlišného kontextu staví prohlášení Jiřího Paroubka internetový portál iDnes.cz a Právo. Předseda strany ČSSD se k požadavku výjimky z Listiny základních práv EU vyjádřil takto: *"Pokud by to neznamenaloznovuotevření procesu ratifikace v dalších 26 zemích, mohlo by to být akceptovatelné."*²⁰⁴ Obě média použila stejnou verzi prohlášení. Internetový portál iDnes.cz uvádí jako zdroj ČTK. Zatímco komentář portálu iDnes.cz je neutrální: „*řekl ČTK k prvním informacím předseda ČSSD*“²⁰⁵, Právo komentuje: „*šéf ČSSD zareagoval poměrně vstřícně.*“²⁰⁶ Autor článku Práva použil adverbium „vstřícně“ a hodnotí prohlášení předsedy ČSSD pozitivně. Zpravodajský portál iDnes.cz zaujímá ve svém komentáři neutrální postoj. Mladá fronta Dnes toto prohlášení nezveřejnila. Obě média dále využívají formu komentářů k další prezentaci názoru Jiřího Paroubka. iDnes.cz prohlášení komentovalo: „*Kdyby to znamenalo, že prezident smlouvu podepíše, mohlo by to podle Paroubka být východiskem ze současné situace.*“²⁰⁷ Právo prohlášení komentuje: „*Bylo by to podle něj východisko ze současné situace, pokud by pak prezident dokument skutečně podepsal.*“²⁰⁸ Stejná informace je ztvárněna souvětím s odlišnou strukturou. Rozdíl je v modalitě, kterou na rozdíl od Práva používá portál iDnes.cz. Co se týče aktuálního členění, obě média zdůrazňují stejná jádra výpovědí. Obě média využívají konektory stejného typu, tedy podmiňovací spojky, internetový portál iDnes.cz „kdyby“, Právo „pokud“.

Předseda Strany zelených Ondřej Liška výjimku požadovanou prezidentem prohlásil za „obstrukci.“ Toto označení se vyskytlo jak na internetovém portálu, tak v Právu. Právo na rozdíl od portálu iDnes.cz, který zaujímá neutrální stanovisko, hodnotí rozpoložení Ondřeje Lišky jako „podstatně skeptičtější“, a to vzhledem k předešlému vyjádření Jiřího

---

²⁰³ „Tlačit s Klausem na EU je výhodné“, *Mladá fronta Dnes*, 9. 10. 2009.

²⁰⁴ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, *www.idnes.cz*, 8. 10. 2009.

²⁰⁵ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, *www.idnes.cz*, 8. 10. 2009.

²⁰⁶ „Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu“, *Právo*, 9. 10. 2009.

²⁰⁷ „Klaus oddaluje podpis Lisabonu, chce ve smlouvě poznámku o Chartě práv EU“, *www.idnes.cz*, 8. 10. 2009.

²⁰⁸ „Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu“, *Právo*, 9. 10. 2009.

Paroubka. IDnes.cz zveřejnilo následující prohlášení O. Lišky: *"Nový argument Václava Klause týkající se tzv. Benešových dekretů není možné brát vážně, je to pouze hra na strunu primitivního nacionalismu. Vypadá to, že Klaus tímto zahajuje volební kampaň pro nové pravicově extremistické uskupení, do jehož čela se zřejmě chce postavit."*²⁰⁹ V Právu se prohlášení objevilo v témže znění, zmizelo pouze adjektivum „nový“ před slovem „argument“, což značí, že portál iDnes.cz používá presupozici a odkazuje tímto adjektivem k předcházejícím argumentům k Lisabonské smlouvě, které prezident měl, a tím požadavku prezidenta přidává negativní konotace. Právo opět dodává svůj vlastní hodnotící komentář před Liškovo prohlášení a jeho názor přenáší na celou Stranu zelených: *„Strana zelených je Klausovým požadavkem pobouřena.“*²¹⁰ Internetový zpravodajský portál prohlášení Ondřeje Lišky nehodnotí.

Stejné prohlášení Přemysla Sobotky se vyskytlo na iDnes.cz i v Právu: *„Nepovažuji veřejší návrh pana prezidenta Klause za katastrofu, ale za nový problém.“*²¹¹ Právo opět hodnotí politikovo prohlášení a přidává tak celé situaci větší důraz: *„I předseda Senátu Přemysl Sobotka (ODS) přiznal, že Klausův krok byl překvapením.“*²¹² Spojka „i“ na začátku souvětí naznačuje, že Přemysl Sobotka byl jedním z dalších politiků, kteří „Klausův krok“ považovali za neočekávaný.

Odlišně je prezentován nesouhlas Karla Schwarzenberga k prezidentovu požadavku. V rozhovoru publikovaném na portálu iDnes.cz se Karel Schwarzenberg k dodatku vyjadřuje následovně: *„Pokud k tomu vznášíme z nejvyššího místa země další připomínky, tak tím veřejně demonstrujeme, že si v tom nevěříme. Že se cítíme slabí v kramflecích... Vyvoláváme tak jen pocit naší slabosti.“*²¹³ V Právu se objevuje: *„S tím nesouhlasím, je to projev vlastní slabosti a pozdní lítosti, tím projevujeme, že nevěříme ve vlastní stanovisko. Podle mě pan prezident hledá ústupovou cestu, aby to vypadalo, že ještě v něčem zvítězil.“*²¹⁴ Podobný obsah je zde zpracován odlišným způsobem. „Pocit naší slabosti“ přejalo Právo do podoby „projev vlastní slabosti“, část věty „tím veřejně demonstrujeme, že si v tom nevěříme“ uzpůsobilo Právo jako „tím projevujeme, že nevěříme ve vlastní stanovisko“. Mladá fronta Dnes zpracovala vyjádření Karla Schwarzenberga následovně: *„S odpuštěním, proč to prezident neřekl už dávno? Měl o to požádat vládu, když se o Lisabonské smlouvě*

---

²⁰⁹ „Zelení: Je čas odvolat Klause, překračuje mantinely ústavy“, *www.idnes.cz*, 9. 10. 2009.

²¹⁰ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

²¹¹ „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, *Právo*, 10. 10. 2009.

²¹² „Klaus ohrozil Lisabon kvůli odsunutým Němcům“, *Právo*, 10. 10. 2009.

²¹³ „Schwarzenberg: Klaus vyvolává pocit, že jsme slabí“, *www.idnes.cz*, 9. 10. 2009.

²¹⁴ „Klausovi vyšli vstříc ODS a komunisté“, *Právo*, 10. 10. 2009.

vyjednávalo. Proč až teď? Vyvoláváme tak jen pocit naší slabosti.“²¹⁵ Toto prohlášení se vyskytlo i na internetovém portálu iDnes.cz. Zatímco Mladá fronta ho však vytrhla z kontextu, na iDnes.cz je toto vyjádření součástí interview a Karel Schwarzenberg odpovídá na dotaz, proč Poláci mají vyjednanou výjimku v Lisabonu z Listiny práv EU a Česká republika ne.

Od začátku negativně se k výjimce vyjadřoval předseda KDU-ČSL Cyril Svoboda. Na zpravodajském portálu iDnes.cz se objevilo jeho prohlášení k celé situaci okolo prezidentem požadované výjimky: *"Ale myslím, že až bude nějaká ta demonstrace nebo pochod 17. listopadu na Národní třídu, možná by se lidé mohli také obrátit směrem k Hradu a jít zeptat se pana prezidenta na to, co se má udělat v této situaci."*²¹⁶ V Právu se prohlášení vyskytlo v tomto znění: *„Až půjde 17. listopadu pochod na Národní třídu, tak by to lidi mohli obrátit na Hrad a zeptat se pana prezidenta, co se má udělat v této situaci. Podle mě to je vážná politická situace.“*²¹⁷ Souvětí mají odlišnou strukturu, obsah je podobný. Právo uvádí, že zdrojem tohoto prohlášení je diskusní pořad Partie televizní stanice Prima. Svobodovo označení rozruchu kolem výjimky k Listině jako „vážná politická situace“ internetový zpravodajský portál iDnes.cz vynechává. Portál iDnes.cz dodává vyjádření možnosti ve vedlejší větě větší neurčitost adjektivem „možná“. Mladá fronta Dnes toto prohlášení neuvedla.

Pozitivně návrh Václava Klause na výjimku z Listiny přijal slovenský premiér Robert Fico. Portál iDnes.cz otiskl originální prohlášení slovenského premiéra (upřesnění místa případného vetování českého návrhu v originálním prohlášení nebylo)²¹⁸: *"Máme jen dvě možnosti. Buď budeme v Evropské radě (na vrcholné schůzce EU) vetovat český návrh, nebo budeme trvat na tom, aby se vztahoval i na Slovensko."*²¹⁹ V Právu se toto vyjádření objevilo s jednodenním zpožděním: *„Máme dvě možnosti. Buď budeme v Evropské radě vetovat český návrh, nebo budeme trvat na tom, aby se vztahoval i na Slovensko.“*²²⁰ Právo vypustilo v prohlášení Roberta Fica částici „jen“ a upřesnění místa případného vetování českého návrhu. Částice „jen“ omezuje platnost výpovědi. Zdůrazňuje počet možností řešení, které se po zveřejnění požadavku Václava Klause Slovenské republice nabízejí. Zajímavým způsobem

---

²¹⁵ „Klaus vyvolává pocit, že jsme slabí“, *Mladá fronta Dnes*, 10. 10. 2009.

²¹⁶ „Jakl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad“, *www.idnes.cz*, 11. 10. 2009.

²¹⁷ „Klaus neustoupí, Jakl háže vinu na Topolánkovu vládu“, *Právo*, 12. 10. 2009.

²¹⁸ Jeho originální prohlášení viz.

http://www.youtube.com/watch?v=cbxv9X5M9Z4&feature=player_embedded#

²¹⁹ „Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico“, *www.idnes.cz*, 19. 10. 2009.

²²⁰ „Slovensko může vetovat český dodatek“, *Právo*, 20. 10. 2009.

jsou také podány titulky článků obou médií, ve kterých se dané prohlášení objevilo. Na portálu iDnes.cz je k vyjádření informace v titulku použita podmínka: „*Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico*“. Právo v titulku používá modalitu a titulkem naznačuje pouze možnost, v titulku je použito modální sloveso „moci“: „*Slovensko může vetovat český dodatek*.“ Mladá fronta Dnes otiskla prohlášení v obdobné verzi jako internetový portál iDnes.cz: „*Máme jen dvě možnosti. Buď budeme v Evropské radě (na vrcholné schůzce EU na konci října) vetovat český návrh, nebo budeme trvat na tom, aby se vztahoval i na Slovensko*.“²²¹ Oproti verzi na iDnes.cz je zde navíc příslovečné určení času, které specifikuje měsíc konání vrcholné schůzky EU.

Na základě slovenských požadavků se k celé situaci vyjádřil předseda Evropské komise José Barroso a označil je jako „umělé překážky.“²²² Podobné prohlášení José Barrosy, ale v jiném kontextu, se objevilo na portálu iDnes.cz i v Právu. Dne 19. 10. 2009 v souvislosti s možným požadavkem Slovenské republiky na stejnou výjimku týkající se nezpochybnitelnosti Benešových dekretů bylo na iDnes.cz zveřejněno: „*Doufám, že už nebudou kladeny žádné další umělé překážky bránící dokončení ratifikačního procesu*.“²²³ V Právu se stejné označení výjimky z Listiny objevilo 14. 10. 2009. Jose Barroso zde však reagoval na požadavek Václava Klause: „*Doufáme, že nyní nejsou vytvářeny žádné umělé překážky*.“²²⁴ V Mladé frontě Dnes se podobné prohlášení jako na iDnes.cz objevilo hned dvakrát, ale v pozměněném znění. Dne 14. 10. 2009 publikovala Mladá fronta následující vyjádření José Barrosy: „*Není v zájmu České republiky, aby dále oddalovala ratifikaci*.“²²⁵ Dne 20. 10. 2009 bylo otištěno: „*Předseda Evropské komise José Manuel Barroso nedávno prohlásil, že ‘není v zájmu České republiky zdržovat dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy*.“²²⁶ V prohlášeních se objevují odlišná slovesa „oddalovat“ a „zdržovat“. V druhém prohlášení dochází k infinitivizaci vedlejší věty.

²²¹ „Prezident Fischer věří, že Slováci euroveto nedají“, *Mladá fronta Dnes*, 20. 10. 2009.

²²² „Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico“, *www.idnes.cz*, 19. 10. 2009.

²²³ „Výjimku v Lisabonu chceme taky, jinak zablokujeme tu českou, řekl Fico“, *www.idnes.cz*, 19. 10. 2009.

²²⁴ „Barroso Fischerovi: Zaskočili jste nás“, *Právo*, 14. 10. 2009.

²²⁵ „Fischer zkusí umluvit Klause“, *Mladá fronta Dnes*, 14. 10. 2009.

²²⁶ „Lisabon poškodí Česko“, *Mladá fronta Dnes*, 20. 10. 2009.

3.5. Srovnání titulků ve vybraných médiích

Podívejme se, jakým způsobem byly prezentovány titulky k článkům, které se týkají požadavku prezidenta na výjimku k Listině základních práv EU či Lisabonské smlouvy obecně. Zaměříme se na internetový zpravodajský portál iDnes.cz a tisky Mladou frontu Dnes a Právo.

Titulky internetového zpravodajského portálu iDnes.cz jsou z hlediska informačního velmi obsáhlé. Ve většině případů je tvoří souvětí, ta jsou často složena ze dvou vět hlavních spojených asyndeticky. Titulky Práva a Mladé fronty Dnes jsou nejčastěji tvořeny jednoduchými větami, souvětí jsou výjimečná.

Odlišně média přistupují ve svých titulcích v zobrazování diskurzu. Zatímco internetový portál iDnes.cz používá především neznačený diskurz, např.: *Bulharský premiér a francouzský prezident odmítají Klausův postoj*, Mladá fronta Dnes a Právo často prezentují postoje politiků k dané politické události diskurzem přímým. Média tímto způsobem zpracovávají postoje politiků a autorit do prohlášení, která přestože nejsou prokázaná, působí přesvědčivě na čtenáře. V Právu se jedná např. o titulky: *Barroso: Postoje ČR jen posílily argumenty pro smlouvu*; *Posselt: Klaus chce omezit lidská práva sudetských Němců*, v Mladé frontě např.: *Klaus: Ústavní soud ignoruje mé připomínky*.

Nyní se podívejme na lexikální stránku. Lisabonská smlouva je ve všech třech médiích často označována jako „Lisabon“. Jen v Mladé frontě se objevilo expresivní označení pro tento dokument, a to „Lisabonský papír“. Mezi názvem dokumentu „Lisabonská smlouva“ a označeními „Lisabon“ a „Lisabonský papír“ existuje vztah metonymie. Výraz „Lisabonský papír“ se objevil v titulku *Lisabonský papír cestuje do Říma* poté, co prezident Lisabonskou smlouvu po jejím schválení Ústavním soudem podepsal. Označení Mladé fronty zní pejorativně.

Prezident Václav Klaus je nejčastěji ve všech třech médiích označován jen příjmením jako „Klaus“. V Mladé frontě Dnes se v titulcích objevila označení prezidenta s expresivní konotací, která je těsně spjata s kontextem, jde tedy o expresivitu adherentní: *Klaus je poslední samuraj. Jeho ideál zemře*; *Evropa našla v Klausovi svého Asterixe, píše v cizině*; *Odborník v metání kozelců*. Tato označení svědčí o ironickém postoji tisku k prezidentově požadavku na výjimku z Listiny základních práv EU a tím i ke zdržení ratifikace Lisabonské smlouvy. Druhý uvedený titulek poukazuje na ironický postoj médií v cizině k prezidentově požadavku. V Právu se objevilo jen jedno označení prezidenta s expresivní konotací, „mistr strachu“, a to v titulku *Mistr strachu hraje najisto*. Toto označení vyznívá ironicky.

Nejvíce se titulky všech třech zkoumaných médií zaměřují na domácí politickou scénu. K postojům zahraničních politiků a zahraničních médií odkazuje nejvíce Právo. Internetový portál iDnes.cz a tisk Právo odkazují v titulcích formou přímého diskurzu k citacím stran či k citacím příslušníků různých politických stran. Nejčastěji jde o Stranu zelených a stranu TOP 09, z politiků o Mirka Topolánka, Karla Schwarzenberga, Václava Havla a Jiřího Paroubka. Mladá fronta Dnes odkazuje formou přímého diskurzu především k citacím Václava Klause, popř. jeho tajemníka Ladislava Jakla či ředitele tiskového odboru prezidentovy kanceláře Petra Hájka.

Co se týče expresivních výrazů, ojediněle se na iDnes.cz a v Právu vyskytují verba s expresivní konotací. Podívejme se na internetový zpravodajský portál iDnes.cz. Ten se staví v následujících titulcích ironicky k postoji Jiřího Paroubka: *Paroubek se pídí po tom, co Klaus říkal Topolánkově vládě o Lisabonu; Věcné, chválí většina Ústavní soud za Lisabon. Soptí jen Paroubek*. S ironií hodnotí situaci kolem prezidentem požadované výjimky titulky Práva: *Klaus neustoupí, Jakl hází vinu na Topolánkovu vládu; Vláda kývla na podmínku Klause, musí ale být poslední; Do prezidenta se pustily i odbory; Sarkozy tlačí na Klause; Potopí president Lisabonskou smlouvu?* Častější je výskyt expresivních sloves v Mladé frontě Dnes. Pro ukázkou uvedeme pouze několik příkladů: *Fischer zkusí umluvit Klause; 1989, 2009: Havel volá po změně; Europoslanci tvrdě vyčínili Václavu Klausovi; Paroubek narazil u Fischera; Klaus strhne i Slovensko* apod. Mladá fronta i Právo zaujímají ironický postoj k prezidentově požadavku na výjimku z Listiny základních práv EU.

Právo i Mladá fronta používá metaforická označení, některá mohou vyznívat ironicky. S varováním před rostoucím vlivem sudetských Němců souvisí tento titulek: *Dvořáková: Lokajové, kteří jdou po penězích*. V Mladé frontě se objevil titulek: *Klaus: v neoprenu*. Hyperbola se objevuje i v následujícím titulku Mladé fronty: *Husité to nedokázali. Porazí Evropu Klaus?* Některé titulky Mladé fronty vyznívají sarkasticky: *Mr. Klaus, my vam nerozumět; Dva krále Česko mít nemůže*. Poté, co prezident podepsal Lisabonskou smlouvu, se objevily titulky, které opět využily ironii a nadsázku: *Klaus se vyhnul "úsměvu" do kamer; Klaus: pero moudřejší úst; Klausův až příliš splněný sen*. V jednom titulku se objevuje emfáze: *Ale už žádné ale, pane prezidente*.

Často ironicky jsou zabarveny titulky, které využívají frazeologismů. Titulky čtenáře pouze neinformují, ale ukazují negativní postoj médií k dané politické události. Na portálu iDnes.cz se vyskytl jen jediný příklad: *Klaus si vyválčil prkotinu, ať se k Lisabonu zaváže krví, píše ve světě*. Ačkoliv titulek iDnes.cz odkazuje k postoji, který zaujímá pravděpodobně některý z evropských tisků, hodnotí postoj Václava Klause, který odmítá podepsat

Lisabonskou smlouvu, aniž by byla vyjednána výjimka z Listiny základních práv EU, jako neústupný a svéhlavý. Ojediněle se frazeologismy vyskytují v Mladé frontě: *Klaus nás odsouvá na vedlejší kolej; Česká politika kolem aneb "Evropě to osladíme"*; *Maďarům už tečou z Klause nervy*. Ani Mladá fronta se nestaví k postoji Václava Klause nezaujatě, nýbrž zaujímá stanovisko, že prezident víc hledí na vlastní zájmy a potřeby České republiky opomíjí. Ve větší míře se frazeologismy vyskytují v Právu. Titulek *Otevře EU kvůli Klausovi Pandořinu skříňku?* ukazuje negativní postoj tisku k prezidentově postoji. „Pandořinou skříňkou“ je zde myšlen proces schválení výjimky z Listiny základních práv EU, kterou prezident České republiky požadoval. Negativní a ironický postoj tisku k prezidentově požadavku značí i následující titulek: *Aby Češi nebyli s Klausem za šašky*. Další titulky Práva využívající frazeologismů zní následovně: *Šéfy zemí EU Cameronův dopis Klausovi proti Lisabonu podle tisku rozlítíl doběla; Klaus skřípal zuby, ale podepsal; Na Hradě roste s jídlem chuť*.

Ojediněle se v titulcích Práva a Mladé fronty objevují částice, které jsou subjektivně použity autorem a působí přesvědčivě na čtenáře. Použití částic souvisí s presupozicí. Autor článku předpokládá, že čtenář je s politickou událostí obeznámen. V Právu to jsou částice, které omezují platnost výpovědi a vytýkají jednotlivé subjekty, „pouze“ a „jen“, a modifikující částice „vlastně“ a „přece“: *Barroso: Sestavení nové komise závisí nyní už pouze na Praze; Odložení verdiktu rozčílilo jen Paroubka; Ústavní soud je přece jen soud; Co je vlastně v "národním zájmu"*. V Mladé frontě se jedná o částici „jen“ a „vlastně“ a o intenzifikační částici „příliš“: *Polské ano Lisabonu. Čeká se jen na Klause; Na jednání o Lisabonu jen se vstupenkou; Co se vlastně změní pro Česko; Klausův až příliš splněný sen*.

3.5.1. Označení požadavku prezidenta na výjimku z Listiny základních práv EU

Podívejme se, jak se proměňovala označení prezidentova požadavku na výjimku z Listiny základních práv EU či celé záležitosti kolem podpisu LS v titulcích zkoumaných médií:

iDnes.cz	Právo	Mladá fronta Dnes
poznámka o Chartě práv EU	nová podmínka pro podpis Lisabonu	další brzda Lisabonu
záruky proti prolomení Benešových dekretů	podmínka Klause/Klausova podmínka	sudetská karta
Klausova podmínka	podmínka k Lisabonu	poslední křeč Václava Klause
Klausovy výhrady	česká žádost o výjimku	postoj prezidenta
Klausův postoj	výjimka pro ČR/výjimka	prezidentovy námitky
výjimka z Lisabonu	další podmínka	mé připomínky
česká výjimka pro Lisabon	psychodrama	Klausův dodatek
výjimka pro ČR v Lisabonu	výjimka z Listiny práv	výjimka
výjimka k Lisabonu		Klausovo "vítězství"
prkotina		kuriózní hradní bajky o dekrettech
Klausova skepse		
výjimka, kterou si vynutil Klaus kvůli Lisabonské smlouvě		

Ve všech třech zkoumaných médiích se v titulcích objevila označení s expresivní konotací pro prezidentem požadovanou výjimku z Listiny základních práv EU. Na internetovém zpravodajském portálu iDnes.cz se objevily následující titulky: *Trapnost s Lisabonem končí, radují se politici. Jiní hrozí Štrasburkem; Klaus ukončil zmatenou*

anabázi, vítá ratifikaci Lisabonu evropský tisk; Lisabon se i s Klausovou podmínkou podaří ratifikovat letos, věří Fischer; Jakl: Vláda znala Klausovy výhrady. Svoboda zve k pochodu na Hrad; Klaus si vyválčil prkotinu, ať se k Lisabonu zaváže krví, píše ve světě. Expresivní označení prezidentova požadavku jsou zde vždy prezentována formou přímého diskurzu. Odkazují k neprokázaným citacím Jiřího Fischera, Ladislava Jakla nebo k postoji všech českých politiků a k postojům evropského a světového tisku.

Deník Právo často pro prezidentem požadovanou výjimku používá označení „podmínka“. Některé titulky s tímto označením zní následovně: *Klaus má novou podmínku pro svůj podpis Lisabonu; Vláda kývla na podmínku Klause, musí ale být poslední; Klaus: podmínky k Lisabonu se nevzdám; Klaus slíbil Fischerovi, že nebude klást další podmínky.* Přímý diskurz je použit jen v jednom případě a deník ho používá pro prezentaci citátu Václava Klause. S požadavkem prezidenta souvisí i titulek s názvem *Lisabonský masochismus* či *Hořké plody včerejších válek*. Přímým diskurzem odkazuje deník Právo k postoji domácích médií: *Média: „psychodrama“ je u konce.*

Formou neznačeného a nepřímého diskurzu jsou prezentována označení výjimky s expresivní konotací v Mladé frontě Dnes, například: *Klaus má další brzdu Lisabonu. Ihned narazil; Klaus vytáhl proti Lisabonu sudetskou kartu; Poslední křeč Václava Klause; Prezidentovy námitky lze pochopit....* Prezidentova požadavku se týká i následující titulek: *Kuriózní hradní bajky o dekrettech.*

Závěr

Předmětem analýzy naší práce byl mediovaný politický diskurz. Termín diskurz jsme stejně jako Norman Fairclough chápali jako formu textu, která je podmíněna společenskými strukturami, ale zároveň se podílí na formování společnosti. Cílem naší práce bylo zaměřit se na to, jakým způsobem je prezentována jedna politická událost v médiích. Konkrétně jsme se soustředili na vývoj ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice. Na základě kritické analýzy diskurzu, jak ji pojal Norman Fairclough, jsme se snažili o lingvistickou analýzu textu v souvislosti se společenským a kulturním kontextem. Analyzovaný materiál zahrnoval články, popř. interview, z deníků Mladá fronta Dnes, Právo, Hospodářských a Lidových novin, z internetového zpravodajského portálu iDnes.cz, televizního zpravodajství ČT 1 a Novy a rozhlasové stanice Radiožurnálu. Jelikož jsme se zabývali mediálními diskurzy, předpokládali jsme, že média si na základě svého typu konstruují odlišné ‘ideální’ publikum.

Ve všech zmíněných médiích jsme sledovali, jakým způsobem byla prezentována informace ohledně požadavku prezidenta republiky na výjimku z Listiny základních práv EU. Sledovali jsme jednak titulky či názvy zpráv, pod kterými se poprvé tato informace objevila, kontext, do kterého událost jednotlivá média stavěla, a zpracování vybraného prohlášení Václava Klause o požadavku výjimky z Listiny. Co se týče titulků, došli jsme k závěru, že televizní stanice ČT 1, rozhlasová stanice Radiožurnál a internetový zpravodajský portál iDnes.cz zpracovaly událost informativně bez subjektivního hodnocení. Ostatní média použila označení výjimky z Listiny základních práv EU s expresivní konotací. Tím média požadavek Václava Klause hodnotila a dala tak najevo svůj postoj k němu. Všechna média kromě portálu iDnes.cz použila presupozici, která působí přesvědčivě na čtenáře a vede ho k negativnímu hodnocení prezidentova požadavku. Na základě analýzy širšího lingvistického kontextu prezidentova požadavku na výjimku z Listiny jsme došli k závěru, že nejvíce subjektivně se k dané události stavěly Lidové noviny a Mladá fronta Dnes, nejobjektivněji informaci prezentovala rozhlasová stanice Radiožurnál a internetový portál iDnes.cz. S rozdíly bylo prezentováno prohlášení Václava Klause, ve kterém se poprvé zmiňuje o svém požadavku. Všechna média, až na Mladou frontu Dnes a televizní stanici ČT 1, toto prohlášení prezentovala formou přímého diskurzu. Mladá fronta Dnes a ČT 1 prezentovaly prezidentovo vyjádření formou komentářů a vybraly si z originálního vyjádření prezidenta jen některé informace. Následkem toho byl čtenáři předložen zkreslený obraz originálního prohlášení.

V další části analýzy jsme vybrali pro srovnání pouze tři média, a to internetový zpravodajský portál iDnes.cz a deníky Mladou frontu Dnes a Právo. Zaměřili jsme se na to,

jak se k požadavku prezidenta vyjadřují čeští a zahraniční politici a jak aktéři dané politické události označují požadavek prezidenta na výjimku z Listiny základních práv EU, či výjimku samotnou. Dále jsme se pokusili porovnat, jak tato média prezentují některá námi vybraná prohlášení. Došli jsme k závěru, že tato tři média přistupují odlišně k prezentaci citací aktérů dané politické události. Mladá fronta Dnes preferuje vlastní komentáře redaktorů, citáty politiků k dané události se objevují jen ojediněle. Velmi často naopak s citacemi pracuje deník Právo a internetový portál iDnes.cz. Zkoumaná média si často vybírala jiná prohlášení aktérů, které čtenářům předkládala. Následkem toho se často lišilo označování výjimky z Listiny v prohlášeních politiků. Nevyplyvá z toho však, že by tato média v případě námi zkoumané politické události prezentovala postoje aktérů zásadně odlišným způsobem, ani že by upřednostňovala názory politiků pouze určitých politických stran.

Co se týče toho, jak vybraná prohlášení média prezentovala, zde jsme se soustředili zejména na lingvistický kontext. Vycházeli jsme z některých vyjádření politiků, která se objevila na internetovém portálu iDnes.cz. Předmětem naší analýzy však nebylo zjistit, zda citace zde prezentované byly originálními prohlášeními politiků, či nikoliv. Některé citace, které se zde objevily, prezentovalo pouze Právo, jiné zase Mladá fronta Dnes. Došli jsme k závěru, že oba deníky, jak Mladá fronta Dnes, tak Právo, často reformulovaly prohlášení do svých vlastních hodnotících komentářů. V případě prohlášení Ondřeje Lišky deník Právo přenesl názor předsedy Strany zelených na celou politickou stranu. Tímto způsobem se deníky podílely na hodnocení námi zkoumané politické události a svým postojem se snažily ovlivnit názor čtenáře.

Postoj médií k dané politické události může být patrný již z titulků. Ty jako první přitáhnou pozornost čtenáře. Pokusili jsme se o analýzu a srovnání titulků na internetovém portálu iDnes.cz a v denících Mladé frontě Dnes a Právu. Z titulků tří zkoumaných médií vyplynulo, že k postoji zahraničních politiků a zahraničního tisku nejvíce odkazovalo Právo. Co se týče toho, jakým způsobem byly titulky prezentovány, Mladá fronta Dnes a Právo používaly velmi často podobu přímého diskurzu, který je působivější pro čtenáře. Portál iDnes.cz se oproti tomu snažil čtenáře titulky co nejvíce informovat. K tomu odkazovala i délka a struktura titulků. Deníky Mladá fronta Dnes a Právo využívaly oproti internetovému portálu iDnes.cz více výrazů s expresivní konotací, metaforických a ironických označení a frazeologismů. Tím se snažily čtenáři předložit ironický postoj k dané politické události či k prezidentově požadavku na výjimku z Listiny základních práv EU.

Na závěr musíme uvést, že poznatky, které plynou z naší analýzy, není možné vztahovat na to, jak jednotlivá média prezentují všechny informace a všechny události, ať už

politické, či nikoliv. Zaměřili jsme se pouze na jednu politickou událost a prostřednictvím většího počtu médií jsme zkoumali pouze to, jakým způsobem tato média prezentovala jednu dílčí událost. Závěry, ke kterým jsme dospěli, poukazují na to, že média nepředkládají informace objektivním způsobem. Zaujímají určitá stanoviska k událostem a ta se snaží čtenáři prezentovat, a tím ovlivnit jeho názor. Podstatné je, že publikum ve většině případů není schopné zjistit, zda prohlášení osobností, která média prezentují, pokud se nejedná přímo o mluvené projevy, jsou či nejsou originálními verzemi. Média nám předkládají zkreslený obraz světa. Příjemce textu je stavěn do pozice konzumenta a na základě svých znalostí a zkušeností musí sám rozhodnout, které informace jsou pro něj důležité a které nikoliv.

Jsme si vědomi toho, že analýza mediovaného politického diskurzu nabízí i další možnosti zkoumání. Výhledově by bylo například zajímavé soustředit se na politické zaměření komentářů médií. Nabízí se i možnost rozšíření analýzy na další média. Práce přinesla dobré dílčí závěry a mohla by být východiskem pro další pokračování.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Kamila Zapletálková

Název katedry a fakulty: Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky

Název práce: Analýza vývoje politické události v médiích

Vedoucí práce: PhDr. Soňa Schneiderová, Ph.D.

Počet znaků: 136 716 (včetně poznámek pod čarou)

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 35

Klíčová slova: diskurz, mediální diskurz, politický diskurz, mediováný politický diskurz, kritická analýza diskurzu, výjimka z Listiny základních práv EU

Charakteristika práce:

Předmětem diplomové práce je analýza mediovaného politického diskurzu. Práce se zaměřuje na jednu politickou událost, konkrétně na vývoj ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice. Cílem práce je pokusit se objasnit, jak je tato událost prezentována v některých médiích. Teoreticky vychází z kritické analýzy diskurzu, jak ji pojal významný představitel tohoto směru Norman Fairclough. Na základě jeho trojrozměrného modelu analýzy diskurzu zahrnuje lingvistickou analýzu textu v souvislosti se společenským kontextem.

LITERATURA

Analýza dopadů Lisabonské smlouvy. 2010. www.euroskop.cz

Bartošek, J.: „Nosiče persvazivních sdělení v politickém diskurzu.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005.

Co potřebujete vědět o Lisabonské smlouvě. Praha 2009.

Crystal, D.: *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge 2002.

Čmejrková, S. – Hoffmannová, J.: *Jazyk, média, politika*. Praha 2003.

Evropská Unie v kostce. Praha 2008.

Fairclough, N.: *Language and Power*. London 1989.

Fairclough, N.: *Media Discourse*. London 1995.

Fairclough, N.: *Critical Discourse Analysis*. London 1995.

Grepl, M. – Karlík, P.: *Skladba češtiny*. Olomouc 1998.

Hoffmannová, J.: *Stylistika a... Současná situace stylistiky*. Praha 1997.

Homoláč, J.: „Louise J. Phillips, Marianne W. Jørgensen: Discourse Analysis as Theory and Method“ (recenze), *Sociologický časopis*, 42: 429-433.

Homoláč, J. a Karhanová, K.: „Tajná zpráva české vlády. Analýza jedné politické a mediální události.“ In: J. Homoláč, K. Karhanová a J. Nekvapil (eds). *Obráz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989*. Praha 2003.

Chilton, P. A. – Schäffner, Ch.: *Politics as Text and Talk: analytic approaches to political discourse*. Amsterdam 2002.

Jílek, V.: *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc 2009.

Lotko, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc 2003.

Matějů, P. - Vlachová, K.: *Nerovnost, spravedlnost, politika*. Praha 2000.

Mluvnice češtiny 2, Tvarosloví. Praha 1986.

Mluvnice češtiny 3, Skladba. Praha 1987.

Nekvapil, J. a Leudar, I.: „Diskuse o migračním zákonu v českých masmédiích na počátku roku 1993.“ In: J. Homoláč, K. Karhanová a J. Nekvapil (eds). *Obráz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989*. Praha 2003.

Nováková, J.: „Lead jako prostředek persvaze.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005.

Papier, H.: *Nové vystřízlivění Evropy: Lisabonská smlouva*. Praha 2008.

Phillips, L. – Jørgensen, W. M.: *Discourse Analysis as Theory and Method*. London 2002.

Peprník, M.: *Směry literární interpretace XX. století: (texty a komentáře)*. Olomouc 2004.

Pítrová, L. a kol.: *Lisabonská smlouva. Co nového by měla přinést?* Praha 2008.

Pítrová, L. a kol.: *Když se řekne Lisabonská smlouva...Perspektiva fungování Evropské unie podle nového smluvního rámce*. Praha 2008.

Pala, K. – Všianský, J.: *Slovník českých synonym*. Praha 1996.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Praha 1994.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Přirovnání. Praha 1983.

Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy neslovesné. Praha 1988.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha 1998.

Srpová, H.: „Manipulace a persvaze – janusovské dilema.“ In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích: sborník textů z mezinárodní vědecké konference, Ostrava 13. – 15. 9. 2005, Filozofická fakulta Ostravské Univerzity v Ostravě*. Ostrava 2005.

Tárnyiková, J.: *From Text to Texture: an introduction to processing strategies*. Olomouc 2002.

Týč, V.: *Evropská unie a její právo pro začátečníky*. Brno 2000.

Velký sociologický slovník. Praha 1996.

Internetové odkazy

<http://www.euroskop.cz/8428/sekce/prubeh-ratifikace/>

<http://www.euroskop.cz/204/326/clanek/charta-zakladnich-prav-eu/>

http://www.rozhlas.cz/informace/html/brozura09_web.pdf

<http://www.ceskatelevize.cz/ct/>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Mlad%C3%A1_fronta_Dnes

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_\(den%C3%ADk\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_(den%C3%ADk))

http://cs.wikipedia.org/wiki/Hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A9_noviny

http://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny

<http://cs.wikipedia.org/wiki/IDnes>

<http://www.idnes.cz>

http://www.youtube.com/watch?v=cbxv9X5M9Z4&feature=player_embedded#

Citované materiály

Mladá fronta Dnes, od 9. 10. 2009 do 31. 11. 2009.

Právo, od 9. 10. 2009 do 31. 11. 2009.

„Klaus dává Evropě další podmínku k Lisabonu,“ *Hospodářské noviny*, 9. 10. 2009.

„Klaus dnes jednal o Lisabonu s Reinfeldtem,“ *Radiožurnál*, 8. 10. 2009.

„Klaus má novou kličku proti Lisabonu,“ *Lidové noviny*, 9. 10. 2009.

„Klaus požaduje k Lisabonu poznámku týkající se Listiny základních práv,“ *Radiožurnál*, 8. 10. 2009.

„Lisabonská smlouva,“ *ČT 1*, 8. 10. 2009.

„Prezident Klaus má další podmínku ratifikace Lisabonské smlouvy,“ *Nova*, 8. 10. 2009.

www.idnes.cz, od 9. 10. 2009 do 31. 11. 2009.